

СОВЕТ КУРАЛОВСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
ВЕРХНЕУСЛОНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

Ул. Давыдовская, д. 33, с. Паршино,
422392

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЮГАРЫ ОСЛАН
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫҢ
КУРАЛОВО АВЫЛ
ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

Давыдовская ул., 33-тук йорт, Паршино авылы,
422392

Тел.: (84379) 36-1-48, факс: (84379) 36-1-48

РЕШЕНИЕ

14.09.2021

КАРАР

12-77

Тел.: (84379) 36-1-48, факс: (84379) 36-1-48
с. Куралово

Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы
Куралово авыл жирлеген
Төзеклөндөрү кагыйдәләрен раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары
турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә,

Югары Ослан муниципаль районы
Куралово авыл жирлеге Советы
карап итте:

1. Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Куралово авыл жирлеген төзеклөндөрү кагыйдәләрен расларга (1 номерлы кушымта)
2. Куралово авыл жирлеге Советының «Югары Ослан муниципаль районы Куралово авыл жирлеген төзеклөндөрү кагыйдәләрен раслау турында» 2018 елның 30 ноябрэндәге 47-215 номерлы карары үз көчен югалткан дип танырга.
3. Әлеге карарны Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат рәсми порталында, Югары Ослан муниципаль районының рәсми сайтында, Куралово авыл жирлегенең мәгълүмат стендларында урнаштырырга.
4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотам.

Совет рәисе урынбасары,
Югары Ослан муниципаль районы
Куралово авыл жирлеге башлыгы урынбасары

Г.Г.Маслов

Югары Ослан муниципаль районы
Куралово авыл жирлеге
Советының 2021 елның
14 сентябрнен 12-77 номерлы
карарына

1нче кушымта

ТР ЮГАРЫ ОСЛАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ КУРАЛОВО АВЫЛ ЖИРЛЕГЕН ТӨЗЕКЛӨНДЕРҮ КАГЫЙДӨЛӨРЕ

1. Гомуми нигезләмәләр

1. Югары Ослан авыл жирлеген төзеклөндерү Кагыйдәләре (алга таба - Кагыйдәләр) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законны үтәү йөзеннән, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге, әйләнә-тирә мохитне саклау турындагы федераль законнар, Россия Федерациясенә, Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары һәм Куралово авыл жирлегенә (алга таба-авыл жирлеге) муниципаль норматив хокукый актлары нигезендә эшләнә.

2. Әлеге Кагыйдәләр, оештыру-хокукый формаларына бәйсез рәвештә, барлык юридик һәм физик затлар тарафыннан үтәлгә тиеш.

3. Әлеге Кагыйдәләр жирлекнең бөтен территориясендә гамәлдә һәм таләпләр билгели:

1) биналарны (торак йортларны да кертеп), алар урнашкан корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен тоту буенча, тиешле биналарның һәм корылмаларның тышкы күренешенә карата;

2) төзеклөндерү эшләре исемлеге һәм аларны вакыт-вакыт башкару вакытына;

3) биналарның (андагы бүлмәләренә) һәм корылмаларның милекчеләренә, якын-тирә территорияләренә төзеклөндерүдә катнашу тәртибен билгеләүгә;

4) жирлек территориясен төзеклөндерү (урамнарны яктырту, территорияләренә яшеллөндерү, урам исемнәре һәм йорт номерлары язылган күрсәткечләр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту) буенча.

Территорияләренә төзеклөндерү элементларын проектлау һәм урнаштыру шөһәр төзелеше һәм жир законнары, махсус нормалар һәм кагыйдәләр, дәүләт стандартлары, жирлекнең Генераль планы, жирдән файдалану һәм төзелеш Кагыйдәләре, билгеләнгән тәртиптә расланган проект документлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Төп төшенчәләр

5. Әлеге кагыйдәләренә гамәлгә ашыру максатларында түбәндәгә төшенчәләр кулланыла:

жирле әһәмияттәге автомобиль юлы - транспорт инфраструктурасы объекты, транспорт чаралары хәрәкәтә өчен билгеләнгән һәм үз эченә автомобиль юлына бүлөп бирелгән полоса чикләрендә жир кишәрлекләрен һәм аларда урнашкан конструктив элементлар (юл полотносы, юл өслеге һәм мондый элементлар) һәм аның технологик өлеше булган юл корылмалары-саклагыч юл корылмалары, ясалма юл корылмалары, житештерү объектлары, автомобиль юлларын төзеклөндерү элементлары;

фасадның архитектур үзенчәлекләре - бинаның фасадның, шәһәр төзелеше мохитенең конструктив һәм эстетик сыйфатларын чагылдыра торган аермалы характеристикалары (стиль һәм композиция бөтенлеге, ритм, ярашлылык һәм пропорциональлек, визуаль кабул итү, ачык һәм ябык киңлекләр балансы);

фонсыз конструкцияләр- анда конструкция аерым хәрәфләрден, билгеләмәләрдән, билгеләрдән, декоратив элементлардан торган тышкы мәгълүмат чараларын эшләү ысулы;

территорияне төзекләндерү-гражданның яшәү шартларын яхшырту, жирлек территориясенең санитар һәм эстетик торышын яхшырту, жирлек территориясен һәм аның территориясендә урнашкан объектларны, шул исәптән гомуми кулланылыштагы территорияләрен, жир кишәрлекләрен, биналарны, корылмаларны, якин-тирә территорияләрен карап тоту буенча әлеге Кагыйдәләр белән билгеләнгән чаралар комплексын тормышка ашыру эшчәнлеге;

вертикаль яшелләндерү - аларда стационар һәм мобиль яшел үсентеләр урнаштыру өчен биналарның һәм корылмаларның фасад өслекләрен, шул исәптән балконнар, лоджияләр, галереяләр, терәк диварлар һ. б. куллану;

витрина - фасадның бер өлешен биләп торучы тоташ пыялалау рәвешендәге проем (тәрәзә, витраж);

барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектурасы-жирлекнең тышкы күренешен формалаштыручы биналарның һәм территорияләренең фасадларының архитектура-сәнгать һәм шәһәр төзелеше үзенчәлекләре;

яктыртуның тышкы ысулы-мәгълүмат кыры аңа жиберелгән яктылык чыганагы белән яктыртыла торган мәгълүмати конструкцияне яктырту ысулы;

квартал эчендәге (жирле) юл-магистраль урамнардан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына кадәр транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

төзекләндерүне торгызу-юлның бөтен киңлегенә асфальт өслеген, хужалык юлын, тротуарны сыйфатлы итеп торгызуны, бордюрлы ташны кире урнаштыруны, туфракның уңдырышлы катламын торгызу, газон үләннәрен чөчү һәм бозылган яшел үсентеләрне утырту белән тырмалау өчен газоннарны ремонтлау, реклама конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын торгызуны үз эченә алган эшләр комплексы;

газон - махсус сайлап алынган үлән орлыкларын чөчү белән булдырыла торган, утырту, парк корылмалары һәм ландшафт композициясенең мөстәкыйль элементы булган, шулай ук табигый үлән үсемлеге;

жирлек территориясе - жирлек чикләрендәге территория;

декоратив-монументаль сәнгать-ул төзекләндерү элементлары, шул исәптән кече архитектура формалары, биналар һәм корылмалар, гомуми файдаланудагы территорияләр, декоратив-сәнгать бизәлешен кулланып, махсус билгеләнгән кече архитектура формалары;

декоратив-сәнгать бизәлеше-монументаль яки декоратив скульптура, монументаль яки декоратив рәсем, мурал, мозаика, орнамент, стрит-арт, инсталляция, барельеф, сәнгать металлы һәм объектның йөзен һәм имиджын арттыруга йогынты ясый торган башка төр декоратив-монументаль сәнгать элементлары;

мәгълүмат тапшыруның динамик ысулы-мәгълүматны электрон чыганақлардан файдаланып тапшыру ысулы һәм мәгълүматны алмаштыруны күздә тоткан табло;

йорт тоту -ишегалды корылмалары булган индивидуаль торак йорт һәм әлеге йорт урнашкан жир кишәрлеге;

ишегалды корылмалары - жир кишәрлегендә урнашкан вакытлыча ярдәмче

корылмалар (базлар, күгәрчен оялары, сарайлар һ. б.);

бина-капиталь төзелеш объекты, ул бердәм күләмле төзелеш системасын (төзелешкә бер рәхсәт нигезендә төзелгән) тәшкил итә, ул автономияле рәвештә торырга, үзгәртеп корылырга һәм кулланылырга мөмкин;

биналар, массакүләм йөри торган корылмалар - аларның гомуми мәйданы 1500 кв. метрдан артып киткән сәүдә объектлары, административ биналар, күп функцияле үзәкләр, жәмәгать туклануы предприятиеләре, тамаша объектлары (мәдәни, спорт, театр, күңел ачу);

яшел үсентеләр-табигый һәм ясалма агач-куак һәм үлән үсемлекләре, (парклар, урманнар, аеруча саклаулы табигать территорияләре, бульварлар, скверлар, бакчалар, газоннар, чөчөкләр, шулай ук аерым торучы агачлар һәм куакларны кертеп);

жир кишәрлеге - ул аны индивидуаль билгеле бер әйбер буларак билгеләргә мөмкинлек бирә торган характеристикаларга ия булган жир өслегенең бер өлеше;

жир эшләре - грунт юып алу, жәю, авыл жирлеге территориясенең камилләштерелгән яки грунт өслеген бозып яисә камилләштерелгән юлларны һәм тротуарларны урнаштыру (жәю) белән бәйлә эшләр;

инженерлык коммуникацияләре - инженерлык-техник тәэмин итү челтәрләре: суүткәргеч, канализация, жылылык, труба үткәргечләр, электр линияләре, элемент һәм башка инженерлык корылмалары, жирлек территориясендә гамәлдәге яисә салынучы яисә салына торган башка инженерлык корылмалары;

жирлекнең тарихи территорияләре-ХI гасыр башыннан 1959 елга кадәрге чорда үзләштерелгән махсус авыл жирлеге территорияләре, аларга карата тышкы мәгълүмат урнаштыру чараларының урнаштыруга рәхсәт ителгән һәм рәхсәт ителмәгән типлары һәм төрләре, шул исәптән мондый конструкцияләргә карата таләпләр Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре), аларны саклау һәм куллану турында Россия Федерациясе законнары нигезендә билгеләнгән. Жирлекнең тарихи территорияләренең гомуми чикләре жирлек Башкарма комитетының муниципаль хокукий актлары белән раслана;

түбәләрне яшелләндерү - биналар һәм корылмаларның түбәләрен, аларда архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, чөчөкләр, бакчалар, агачлар һәм куаклар белән мәйданчыклар) булдыру өчен куллану;

яңгыр сулары канализациясе (яңгыр сулары канализациясе) - өске (яңгыр, кар сулары), су сиптерү һәм дренаж суларын транспортлау өчен билгеләнгән инженерлык корылмалары комплексы (желоблар, яңгыр кабул итү жайланмалары, лотоклар һәм торбалар);

жемелдәүче ут - ут агымының характеристикаларын (төс, ачыклык, яндыру чираты һ. б.) алмаштыруны күздә тоткан яктылык-динамик эффект;

тышкы яктырту-тәүлекнең караңгы вакытында жирлекнең магистральләре, урамнары, мәйданнары, парклары, скверлары, бульварлары, ишегаллары һәм жәяүлеләр юлларын яктырту өчен билгеләнгән элементлар жыелмасы;

барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектур күренешен бозу-тышкы мәгълүмат урнаштыру чараларының урнаштыруга рәхсәт ителгән һәм рәхсәт ителмәгән тибы һәм төре таләпләрен, шул исәптән әлеге Кагыйдәләр белән билгеләнгән, жирлекнең барлыкка килгән төзелешенең тышкы архитектур йөзен саклау кирәклеген исәпкә алып, мондый конструкцияләрнең тышкы күренешенә яки урнашу урынына карата таләпләренә үтәмәү;

рәхсәтсез чүплек-юридик яки физик затлар эшчәнлеге барышында барлыкка килгән каты көнкүреш, зур габаритлы, төзелеш калдыкларын, башка чүп-чарны 50 кв. метрдан артык мәйданда һәм 30 куб. м дан артык калдыклар урнаштыру объектлары

дәүләт реестрына кертелмәгән объектларда үз белдеге белән (санкцияләнмәгән) ыргыту (урнаштыру) яисә рөхсәтсез ташлау ;

стационар булмаган сәүдә объекты - ул вакытлыча төзелгән корылма яисә вакытлыча конструкция, инженерлык-техник тәэмин итү челтәрләренә технологик тоташуның булуына яисә булмавына карамастан, жир кишәрлеге белән нык бәйләнмәгән, шул исәптән күчмә корылмадан гыйбарәт сәүдә объекты;

яшелләндерү-территорияне төзекләндерү һәм ландшафтлы оештыру элементы, ул үсемлекләр компонентларын актив кулланып муниципаль берәмлек тирәлеген формалаштыруны тәэмин итә, шулай ук инженер эзерләүнең төрле төрләре буенча (вертикаль планлаштыру, террасалау, агач ябалдашларын кисү һ. б.) эшләр башкаруга, яшелләндерелгән территорияләрне төзекләндерүгә, агачларны турыдан-туры, шул исәптән зур агачларны, куакларны утыртуга, үләнле газоннар, чәчәкләр, альпинарийлар һәм рокарийлар булдыруга, махсус бакчалар төзүгә һ. б. бәйле комплекслы процесс;

гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр - гомуми кулланылыштагы территорияләрдә урнашкан скверлар, парклар, бакчалар һәм бульварлар;

чикләүле кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр-предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр, торак кварталларның яшелләндерелгән территорияләре;

махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр-санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, үсентеләр питомниклары;

аеруча саклана торган табигый территорияләр - жирләр, су өслеге һәм һава кичлекләре, алар өстендә аеруча саклаулы табигый комплекслары, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм сәламәтләндерү әһәмиятенә ия булган, алар жирле үзидарә органнары карары белән тулысынча яисә өлешчә хужалык кулланылышынан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән участоклар;

жәмәгать транспортын көтү тукталышы-жәмәгать транспорты тукталышлары, пассажирларны утырту һәм төшерү зонасы һәм пассажирларының жәмәгать транспорты көтү зонасы булган махсус жиһазландырылган майданчык;

пияладан ясалган фасад-фасадның бөтен яссылыгын яисә аның шактый өлешен биләп торучы тоташ пияладан эшләнгән фасад;

яктыртуның ачык ысулы -яктылык чыганагының аны тарату өчен каршылыклары булмаган мөһлүмати конструкцияне яктырту ысулы;

жирлекнең панорамасы-ачык пространстводан (яр бие, майдан, су объектлары акваториясе, төрле һәм күзәтү майданчыклары) кабул ителә торган, жирлекнең характеристикаларын һәм силуэтын ачучы жирлек территориясе фрагменты;

бина фасадларының колористик чишелеше паспорты (фасадларның төсләр чишелеше) - килешенгән һәм билгеләнгән төрлө типтә расланган, жирлек территориясендә урнашкан аерым бина фасадының бердәм архитектура һәм төсләр чишелешен билгели торган һәм аның тышкы бизелешенә карата таләпләрне билгели торган документ;

жирлек урамнарының перспективасы-алгы фронт формалаштыручы жирлек мохите фрагментын һәм барлыкка килгән композицион, стиль һәм сәнгать характеристикалары булган урамнар силуэтын визуаль кабул итү;

жөяүлеләр зоналары - халыкның жөяү йөрү һәм мәдәни-көнкүреш максатларында хәрәкәт итә торган, билгеле бер характеристикаларга ия булган транзит хәрәкәте максатларында, жир өсте һәм тиз йөрешле транспорт тукталышлары булу, хезмәт күрсәтү объектларының югары концентрациясе, тарих һәм мәдәният һәйкәлләренә, рекреацияләренә һ.б. территорияләре, жөяүлеләр агымының зур суммар тыгызлыгы. Жөяүлеләр зоналары эспланадларда, жөяүлеләр

урамнарында, торак пункт майданнарының жәяүлеләр өлешләрәндә формалашырга мөмкин;

йорт яны территориясе-күп фатирлы йорт урнашкан жир участогы, яшелләндерү һәм төзекләндерү элементлары булган, әлеге йортка хезмәт күрсәтү, эксплуатацияләү һәм төзекләндерү өчен билгеләнгән һәм күрсәтелгән жир кишәрлегендә урнашкан объектлар;

якын-тирә территория-мондый жир кишәрлеге барлыкка килгән һәм чикләре Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән очракта, бина, төзелмә, корылма, жир кишәрлеге янәшәсендәге гомуми файдаланудагы территория;

продуктив хайваннар һәм кош-кортлар-бу сөт, йон, йомырка һәм башка продуктлар алу өчен күп тапкырлар яисә даими кулланыла торган хайваннар һәм кошлар;

тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру проекты (паспорт) - төзекләндерү элементларының тышкы күренешен һәм төгәл урнашу урынын, шулай ук тышкы мәгълүмат чараларын, һәм аны идентификацияләү өчен кирәкле башка мәгълүматларны үз эченә алган Башкарма комитет карары белән расланган билгеләнгән формадагы документ;

территорияләрне санитар чистарту-билгеле бер территориядән каты көнкүреш һәм зур габаритлы калдыкларны жыю, чыгару һәм утильләштерү (зарарсызландыру);

ут тартмасы- анда конструкция бердәм күләмдә яки эчке яктырткычлы берничә күләмле элементтан гыйбарәт тышкы мәгълүмат чарасын ясау ысулы;

авыл хужалыгы хайваннары - терлекчелек һәм башка авыл хужалыгы продукциясе житештерү өчен файдаланыла торган хайваннар, терлекләр, кыйммәтле мехлы жәнлекләр, йорт куяннары, умарта кортлары һ. б.;

махсуслаштырылган оешмалар - төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә жирлек территориясен төзекләндерү өлкәсендә эшчәнлекнең махсус төрләрен гәмәлгә ашыручы төрле оештыру-хокукый формадагы юридик затлар;

территорияләрне карап тоту-биналарының, корылмаларының, кече архитектура формаларының, киртәләренең, төзелеш майданчыкларының, яшел утыртмаларының, жир асты инженерлык коммуникацияләренең һәм аларның конструктив элементларының, жир кишәрлегендә урнашкан транспорт инфраструктурасы объектларының фасадларын үз вакытында ремонтлау һәм карап тоту белән бәйле чаралар комплексы;

жирле әһәмияттәге юлларны карап тоту-юл, юл корылмаларының, юлларны комплекслы төзекләндерү элементларының транспорт-эксплуатацион торышына ярдәм итүче эшләр комплексы;

тышкы мәгълүматны (элмә тактаны) урнаштыру чарасы - оешманың урнашу урынында һәм (яки) тормышка ашыру урынында билгеләнә торган һәм (яки) турыдан-туры товарны сату урынында, биналары, корылмаларны мәгълүмати рәсмиләштерү максатларында хезмәтләр күрсәтү, шул исәптән "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль закон нигезендә күрсәтелүе мәжбүри булган мәгълүматны кулланучыларга житкерү өчен капитал булмаган мәгълүмат, нәкъ менә оешманың фирма атамасы (исеме), аның урнашкан урыны (адресы) һәм аның эш режимы, шулай ук законлы урнаштыру мәжбүрилеге яки эшлекле әйләнеш аркасында урнашкан һәм реклама белән бәйле максатларны күздә тотмый торган мәгълүмат. "Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары" һәм "тышкы мәгълүмат чарасы" төшенчәләре охшаш;

суперграфика - фасадларының архитектур-сәнгати бизәлешен көчәйтә торган

алымнарның берсе (рәсем, орнамент, барельеф, мозаика);

тактиль катлам - өслек катламы фактурасын сизелерлек үзгөртү белән каплау;

махсус жирлек эһәмиятендәге территорияләр - жирлек территориясенең әлеге Кагыйдәләрдә урнашкан төзелешнең тышкы архитектур йөзен саклап калу максатларында урнаштыруга рөхсәт ителә торган һәм рөхсәт ителми торган тышкы мәғлүмат урнаштыру типлары һәм төрләре билгеләнә торган, шул исәптән мондый конструкцияләргә таләпләр билгеләнә торган махсус статус һәм (яисә) югары мәдәни-рекреацион һәм социаль кыйммәткә ия булган өлешләре;

территорияләрне жыештыру-житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чар, карны махсус билгеләнгән урыннарға жыю, чыгару белән бәйлә эшчәнлек төре, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итүгә һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлтелгән башка чаралар;

урамнар һәм жирлек юллары - аларда жирлек тирәлеге эстетикасына югары таләпләр куелган гомуми кулланылыштагы территорияләр;

вәкаләтле орган- үз компетенциясе кысаларында жирлек территориясен төзекләндерүне, координацияләүне һәм контрольдә тотуны гамәлгә ашыручы авыл жирлеге Башкарма комитеты;

фасад-бинаның тышкы ягы (төп, ян, ишегалды);

фон конструкцияләре- анда хәрәфләр, билгеләмәләр һәм декоратив элементлар фон өслегендә урнашкан тышкы мәғлүмат чараларын эшләү ысулы;

фриз- фасадның яки козырекның горизонталь полоса рәвешендәге декоратив бизәү элементы;

фронтон - бинаның фасадының соңгы кат тәрәзәләренең югарыгы билгеләреннән яисә чыгып торучы элементлардан фасадның өске ноктасына кадәр үлчәнгән түбәдән югарырак күтәрелүче йомгаклау өлеше;

төзекләндерү элементлары-декоратив, техник, планировка, конструктив жайланмалар, яшелләндерү элементлары, төрле жиһазлар һәм бизәү элементлары, шул исәптән биналарның, төзелеш, корылмаларның фасадларының, кече архитектура формалары, капитал булмаган стационар булмаган төзелеш һәм корылмалар, мәғлүмат щитлары һәм территорияне төзекләндерүнең состав өлешләре буларак кулланыла торган күрсәткечләр.

3. Жирлек территорияләрен төзекләндерү, карап тоту һәм жыештыру буенча гомуми таләпләр

6. Жирлекнең бөтен территориясе һәм анда урнашкан барлык биналар (торак йортларны да кертеп) һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзекләндерелергә, карап тотылырга һәм жыештырылырга тиеш.

7. Гомуми файдаланудагы территорияләрне, шул исәптән урамнар, юллар, жирле эһәмияттәге автомобиль юллары, яр бие, скверлар, пляжлар һәм башка объектлар биләгән жир кишәрлекләрен, карап тотуны һәм жыюны оештыруны вәкаләтле орган үз вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашыра.

8. Физик һәм юридик затлар, аларның оештыру-хокукый формаларына бәйсез рәвештә, милек хокукында, мәжбүри хокукта булган жир кишәрлеге территориясен карап тотуны һәм жыюны гамәлгә ашыралар (алга таба - жир кишәрлекләренең хокук ияләре), янәшәдәге территорияне, шулай ук гамәлдәге законнарда һәм әлеге Кагыйдәләрдә каралган күләмдә биналарны, корылмаларны, мөстәкыйль рәвештә яисә махсуслаштырылган оешмаларны үз ачкалары исәбеннән жәлеп итү юлы белән тоталар һәм жыештыралар.

Әгәр дә бина, корылма милек хокукында булса, яки берничә затның мәжбүри хокукында булса, жыештырылырга тиешле территория милек хокукындагы өлешкә

яисә күчемсез милек объектына башка хокукка пропорциональ рәвештә билгеләнә.

Жир участогы территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылма булса, территорияне карап тоту һәм жыештыру чикләре яклар килешүе белән билгеләнергә мөмкин.

Килешү булмаганда, жыештырылырга тиешле территория барлык милекчеләр яки башка биналарның, корылмаларның хужалары (кулланучылары) арасында тигез өлешләрдә билгеләнә.

Физик яки юридик зат карамагында булган жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, биләмәсендәге жир кишәрлегенең фактта урнашкан чиге буенча, шулай ук аның янәшәсендәге территория жыештырылырга тиеш.

Әгәр дә бина, корылма милек хокукында яисә берничә зат мәжбүри хокукта булса, фасадны карап торы якларның килешүе белән билгеләнергә мөмкин.

Килешү булмаганда, фасадны карап тоту милек хокукында яки күчемсез милек объектына башка хокукта пропорциональ рәвештә гамәлгә ашырыла.

9. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тоту һәм жыештыру муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен хезмәт күрсәтүгә контракт төзегән махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

10. Күпфатирлы йортларның йорт яны территорияләрен карап тоту һәм жыештыру күпфатирлы йортлар белән идарә итүнең бер ысулы белән гамәлгә ашырыла: торак милекчеләре ширкәте яисә торак кооперативы яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативы, күпфатирлы йортта гомуми мөлкәтне тоту һәм ремонтлау эшләрен башкаручы идарәче оешма, затлар тарафыннан, - әлеге йорттагы урыннар милекчеләре күпфатирлы йорт белән турыдан-туры идарә иткәндә (алга таба-идарәче оешмалар).

11. Шәхси торак йортлар территорияләрен карап тоту һәм жыештыру мондый йортларның милекчеләре (яллаучылар) тарафыннан башкарыла.

12. Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тотуны башкаралар:

1) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә-жир кишәрлегенең милекчеләре яисә башка хокук ияләре;

2) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә-вәкаләтле орган яки муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен хезмәт күрсәтүгә контракт төзегән махсуслаштырылган оешма;

3) чикләнгән файдаланудагы (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгеләнештәге (санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә - әлеге объектларның хужалары;

4) йорт яны территорияләре чикләрендә-күпфатирлы йортларда торак биналарның милекчеләре яки идарәче оешмалар;

5) жир өсте коммуникацияләренең, шул исәптән электр челтәрләренең, яктырту челтәрләренең, радиолинияләренең саклау зоналарында - күрсәтелгән коммуникацияләренең хужалары;

6) жир асты коммуникацияләренең сак зоналарында (урнаштыру рәхсәт ителгән очракта) - әлеге коммуникацияләренең хужалары.

13. Кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын жыештыру һәм чистарту, урам һәм юллардан грунт һәм өслек суларын бүлеп бирү өчен билгеләнгән, яңгыр канализациясе коллекторларын һәм яңгыр кабул итү коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан башкарыла.

14. Жәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм карап тоту тәртибе гамәлдәге законнар, санитар кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә билгеләнә.

Бәдрәфләрнең санитар һәм техник торышын аларның милекчеләре, хужалары,

арендаторлары яки алар хезмэт күрсәтә торган махсус оешмалар тәэмин итә.

15. Төзекләндерү эшләрен башкаруның вакыты эшләрнең заказчысы тарафыннан объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәэмин итүне исәпкә алып билгеләнә.

16. Жирлек территориясен карап тоту һәм чистарту чикләре физик һәм юридик затлар тарафыннан бирелгән жир кишәрлеге чикләре (жир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән булса, милектәге жир кишәрлегенең факттагы чиге буенча) һәм биналарның һәм корылмаларның, биналарның милекчеләренең әлегә Кагыйдәләренең IIIIV бүлегенә тирә-юньне төзекләндерүдә катнашу тәртибе нигезендә билгеләнә.

17. Вәкаләтле орган жирлек территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрен карап тоту һәм жыештыру буенча эшләрнең үтәлешен контрольдә тотта.

III. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен тышкы күренешенә, фасадларның һәм коймаларның, юлларның, индивидуаль торак йортларның, яңгыр канализациясе челтәрләренең, күзәтү һәм яңгыр сулары коеларының, су бүлеп чыгару корылмаларының, техник элемент чараларының, тышкы яктырту объектларының, кече архитектура рәвешләренең, стационар булмаган объектларның, төзелеш эшләрен житештерү урыннарының, күмү урыннарының тышкы күренешенә, автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау урыннарына карата таләпләр. Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү

Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту буенча гомуми таләпләр

18. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен милекчеләре яисә башка хокук ияләре үзләре яки махсуслаштырылган оешмаларны үз ачкалары исәбеннән жәлеп итү юлы белән тоталар.

19. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан жир кишәрлекләрен төзекләндерү үз эченә ала:

- 1) биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту;
- 2) жир кишәрлеген жыештыру һәм санитар-гигиеник чистарту;
- 3) гражданныр, оешмалар һәм шәхси эшмәкәрләр эшчәнлегенә нәтижәсендә барлыкка килә торган житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм чыгару;
- 4) жир кишәрлегендә урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карау, милектәге, биләгән яки файдаланудагы жир кишәрлекләрендә Сосновский борщевигын юк итү.

20. Биналар, корылмаларның фасадлары төзелеш, декоратив бизәлеш һәм инженерлык элементларының төзелеш өлешендә сизелерлек зарарланулар булырга тиеш түгел һәм тиешле эстетик халәттә булырга тиеш. Бинаның фасадына зыян килү фасадының гомуми мәйданының 1% артык булырга тиеш түгел.

Биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту

21. Биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту үз эченә ала:

21.1. конструктив элементларны һәм фасадларны, шул исәптән керү ишекләрен һәм козырек, балкон һәм лоджий, карниз, өйалды баскычы һәм аерым баскычларны, төшү урыннары һәм баскычлар коймаларын, витрина, декоратив детальләрен һәм башка конструктив элементларны үз вакытында төзекләндереп, ясап тору һәм аларны буяу;

21.2. су агу торбалары, су торбаларының һәм юынтык су агу торбаларының булуын һәм аларның төзек хәлдә булуын тәэмин итү;

21.3 жөйләрне, ярыкларны һәм чокырларны ябыштыру, герметизацияләү;

21.4. керү төркемнәрен, отмостваларны, цоколь тәрәзәләрен һәм подвалларга керү юлларын торгызу, ремонтлау һәм үз вакытында чистарту;

21.5. фасадларны, шул исәптән фасадларны, аларның торышы һәм куллану шартларына бәйле рәвештә, үз вакытында чистарту һәм юдыру;

21.6. вакытында тәрәзәләр һәм витрина, элмә такталар һәм күрсәткечләрне юу;

21.7. язудан, рәсемнәрдән, игъланнардан, плакатлардан һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук граффитидан чистарту.

22. Биналар, корылмалар, ялгап -төзелгән торак булмаган биналар милекчеләре, башка хокукка ия булучылар һәм тиешле вазыйфалар йөкләнгән башка затлар:

22.1. кирәк булган саен, эмма елына бер тапкырдан да ким түгел, фасадларны чистарту һәм юдыру,

22.2. кирәк булганда, елга ике тапкыр, язын (жылыту системаларын сүндүргәннән соң) һәм көзен (жылыту сезоны башланганчы), тәрәзәләрне, балконнар ишекләрен һәм лоджийларны, керү ишекләрен химик чаралар белән чистарталар һәм юалар;

22.3. фасадның фактик торышын исәпкә алып, 5-6 ел аралыгында агымдагы ремонт уздыралар, шул исәптән фасадны буяу эшләре алып баралар;

22.4. фасадның аерым элементларын (цоколь, өйалды баскычы, баскыч, приямка, керү ишекләре, капкалар, цоколь тәрәзәләре, балконнар һәм лоджия, су торбалары, тәрәзә асты су агу урыннары, линия ачышлары һәм башка конструктив элементларны) ремонтлыйлар;

22.5. фасад конструкцияләре жимерелү куркынычы янаган очракта (коймалар, сеткалар урнаштыру, жимерелә торган элемент өлешен демонтажлау һ. б.) саклау-кисәтү чаралары башкаралар;

22.6. мондый элмә такта кулланылмаган очракта (арендатор (субарендатор) киткән һ.б. очраклар) тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасын (элмә тактаны) сүтәләр.

23. Фасадларны эксплуатацияләгәндә рөхсәт ителми:

23.1. бина һәм корылмаларның фасадлары өслегенә зыян килү (пычрану): су агып керү, буяу кубу, ярыклар булу, купкан шпакатурка, тышлау, кирпич өемәнә зыян килү, тимер-бетон конструкцияләрнең саклагыч катламы кубу һ. б.;

23.2. панелъара бәйләнешләрнең герметизациясе бозылу;

23.3. шпакатурка, тышлау, фасадларның цоколь өлеше, биналарның һәм корылмаларның буяу катламы, шул исәптән тәрәзә, керү приямкаларының конструкцияләре төзек булмау (кубу, пычрану) ;

23.4. бина һәм корылмаларның: балкон, лоджий, эркер, тамбур, карниз, козырек һ. б. фасад элементлары зарарлану (пычрану);

23.5. балконнар, лоджий, парапетлар коймалары жимерелү (булмау, пычрату) һ. б.;

23.6. бинаның фасадында һәм (яисә) түбәсендә, гамәлгә кую такталарыннан, режим такталарыннан тыш, вәкаләтле орган белән килештерелгән паспортсыз тышкы мәгълүмат урнаштыру чаралары корылмаларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү;

23.7. фасадларда, тәрәзәләрдә (шул исәптән тәрәзәнең эчке ягында) афишаларны, игъланнар, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукцияне алга таба файдалану максатларында, ишекләрдә (шул исәптән ишек өслегенә

эчке ягыннан), шул исәптән капитал булмаган биналар һәм корылмаларда элү һәм ябыштыру;

23.8. бу биналарның, корылмаларның милекчеләренең, күпфатирлы йорттагы биналарның милекчеләренең ризалыгыннан башка фасадларның архитектур, төс ягыннан чишелешен, биналарның һәм корылмаларның декоратив-сәнгати бизәлешен үзгәртү.

24. Ярый:

24.1. подъездларга кергәндә мәгълүмати стендлар урнаштыру;

24.2. проект карары нигезендә биналар түбәсендә эфир телевидениесен коллектив кабул итү системаларының антенналарын һәм кабельләр урнаштыру.

Күрсәткечләр

25. Биналарның, корылмаларның фасадлары урам исемнәре һәм номерлары күрсәтелгән күрсәткечләр белән жиһазландырылырга тиеш. Күрсәткечләр турындагы мәгълүмат Россия Федерациясә дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләрен үтәп урнаштырылырга тиеш.

26. Күрсәткечне чисталыкта һәм төзек хәлдә тотарга кирәк.

Керү төркемнәре (узеллар)

27. Биналарның, корылмаларның керү төркемнәрен яктырту жиһазлары, элмә (козырек), өслекләрнең бәйләнеше элементлары (баскычлар һ.б.), инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен жайланмалар (пандуслар, перила һ. б.), чүп-чар өчен чүп савытлары белән жиһазландырырга кирәк.

Пандус горизонталь канаулардан башка кытыршы текстуралы таймый торган материалдан башкарылырга тиеш. Пандусларның койма конструкцияләре булмаганда, биеклегә 75 мм дан да ким булмаган бортик һәм поручни күздә тотыла. Бордюр пандусыннан тайпылу 1: 12 кабул ителә.

Пандус борылганда яки аның озынлыгы 9 м дан артык булганда кимендә һәр 9 м дан соң 1,5 x 1,5 м үлчәмле горизонталь майданчыклары киңеш ителә. Төшү тәмамланганнан соң, горизонталь майданчыкларда дренаж жайланмаларын проектларга кирәк. Юлның горизонталь участокларын пандус башында һәм ахырында тирә-юньдәге өслекләрдән текстура һәм төс белән аерылып торган итеп башкарырга кирәк.

Баскычлар яки пандусның ике ягы буенча 800-920 мм биеклектә стенадан 40 мм ераклыгында түгәрәк яки турыпочмаклы тотка карала. Баскычлар киңлегә 2,5 м һәм аннан да күбрәк булганда тотка белән бүлү карала. Тоткаларның озынлыгы һәр яктан пандус яки баскычның озынлыгыннан кимендә 0,3 метрга күбрәк билгеләнә. Тотканың конструкциясә кул металлга тимәслек итеп эшләнәргә тиеш.

28. Керү төркемнәрен проектлаганда, эксплуатацияләгәндә, биналарның, корылмаларның фасадларын яңартканда, үзгәрткәндә рөхсәт ителми:

28.1. гомуми файдалану территориясендә чыга торган фасадларда жир дәрәжәсеннән 1,2 м биеклектә урнашкан биналарга, подвалга һәм цоколь катына керү юлларын урнаштыру;

28.2. жәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулаучы терәк элементлар (колонналар, стояклар һ. б.) урнаштыру;

28.3. бинаның бөтен фасады комплекслы чишелешен исәпкә алып проект документларын эшкәртмичә ике һәм аннан да күбрәк керү урыны урнаштыру (гамәлдәгеләрен исәпкә алып);

28.4 урам-юл чөлтәренең тротуарлар зонасында якин-тирә тротуарларга

тротуарның минималь норматив киңлеге белән жиңел конструкцияләрдән (баскычлар, пандуслар, крыльцо, яшеллөндөрү) керү төркеме элементлары урнаштыру;

28.5. күпфатирлы йортта биналарның милекчеләренең ризалыгын алмыйча, керү төркемен урнаштыру;

28.6. торак урыны милекчесе ризалыгыннан башка керү төркеме урнаштыру өчен балконнан файдалану;

28.7. вәкаләтле орган белән килешмичә, күпфатирлы йортларда урнашкан торак булмаган биналарның керү төркемнәрен үз белдеге белән урнаштыру.

Түбәләр

29. Биналар, корылмалар түбәләре, су бирү системасы элементлары, төтен чыга торган урыннар һәм вентиляция системалары тәзек хәлдә булырга һәм теләсә нинди һава шартларында яшәүчеләр һәм жәяүлеләр өчен куркыныч тудырмаска тиеш.

30. Кышкы вакытта биналарның милекчеләре һәм башка хокук ияләре, шулай ук күпфатирлы йортлар белән идарә итүче оешмалар тарафыннан түбәләргә кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән вакытында чистартып торы оештырылырга тиеш. Жәяүлеләр зоналарына чыга торган яклардагы түбәләргә кардан чистарту участкаларны коймалап алу һәм барлык саклык чараларын күрү белән һәм тәүлекнең якты вакытында гына башкарылырга тиеш. Калган түбәдән, шулай ук яссы түбәсеннән кар ташлау эчке ишегалды территорияләренә башкарылырга тиеш. Түбәдән жәяүлеләр юлларына, жәмәгать транспортын көтү тукталышына, машиналар йөри торган өлешенә ташланган кар һәм боз кичекмәстән жыештырылырга тиеш.

31. Кар һәм боз ташлаганда, боз сөңгеләрен ваткан вакытта, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарганда, агач һәм куакларның, электр белән тәэмин итүнең һава линияләренең, яктырту һәм элемент, юл билгеләре, юл светофорларының, юл коймаларының һәм юл күрсәткечләренең, жәмәгать транспортын көтү павильоннарының, биналарның декоратив бизәлешенең һәм инженерлык элементларының сакланышын тәэмин итүче чаралар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементлар зыян күргән очракта, алар түбәне чистарткан һәм зыян китергән зат хисабына торгызылырга тиеш.

32. Биналарның, корылмаларның түбәләреннән ага торган су жәяүлеләргә һәм жәяүлеләр зоналарына турыдан-туры элгә алмый торган су үткәргече булырга тиеш. Улаклар, воронкалар, су агып төшү урыннары тоташ һәм жыелган су күләмен үткәргә исәпләнгән булырга тиеш. Жәяүлеләр зоналары булган биналар ягыннан чыга торган су агып төшү урыннары жәяүлеләр сукмакларыннан читкә чыгарга тиеш.

33. Рәхсәт ителми:

33.1. биналар, корылмалар түбәсенә түбәне эксплуатацияләү өчен билгеләнгән (көрәкләр, скрепкалар, ломнар) төзелеш материаллары, ремонт калдыклары, файдаланылмый торган механизмнар һәм башка предметлар кую;

33.2. биналарның түбәсеннән боз, кар һәм чүп-чарны воронкаларга, су торбаларына ыргытырга.

Жир кишәрлекләрен карап тоту

34. Жир кишәрлекләре территорияләрен карап тоту үз эченә ала:

34.1. көн саен чүп-чардан, яфраклардан, кардан һәм боздан (боз катламыннан) жыештыру;

34.2. юлларны, күперләргә, урамнарны, тротуарларны, жәяүлеләр йөри торган юлларны бозлавыкка каршы материаллар белән эшкөртү;

34.3. кар көрәү һәм себерү;

34.4. кар һәм бозны чыгару (барлыкка килгән кар-боз);

34.5. контейнер майданчыкларын, калдыкларның барлык төрләре өчен контейнерлар, чүп-чар өчен урналар, эскәмияләр, кече архитектура формалары һәм башкалар урнаштыру һәм чистарту һәм техник яктан төзек хәлдә тоту;

34.6. чүп кабул итү камераларын, контейнерлар (бункерлар) һәм контейнер майданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;

34.7. яңгыр һәм кар суларын агызу;

34.8. каты көнкүреш, зур габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм чыгару;

34.9. тузанны киметү һәм һаваны дымландыру өчен территориягә су сибү;

34.10. яшел үсентеләрнең сакланышын тәэмин итү һәм аларны карау;

34.11. коммуналь билгеләнештәге объектлар, инженерлык коммуникацияләре (корылмалар), юллар, тимер юллар, күперләр, жәяүлеләр кичүе, реставрация, археологик һәм башка жир эшләре алып барылганнан соң, төзекләндерүнең бозылган элементларын яңадан торгызу;

34.12. гамәлдәге дөүлэт стандартлары таләпләре нигезендә күзәтү һәм яңгыр кирәк-яраклары коеларын (яңгыр канализациясен), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) карап тоту;

34.13. жир кишәрлекләрен киртәләү, шул исәптән жимерелгән (сүтелгән) биналарны, корылмаларны урнаштыру һәм карап тоту, территориягә чит затлар үтеп керү һәм (яки) рөхсәтсез урыннарда чүп-чар ташлау мөмкинлеген бирми торган корылмалар, шулай ук аларны пычрактан, кардан һәм мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартуны тәэмин итү.

Юлларны карап тоту

35. Юлларны карап тотуны вәкаләтле орган яисә муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен хезмәт күрсәтүгә контракт төзегән махсуслаштырылган оешмалар башкара.

36. Юл территорияләрен карап тоту үз эченә ала:

1) юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәге юлларны ремонтлау;

2) тротуарлардан (жәяүлеләр зоналарыннан, юллардан) пычрак, чүп-чар, кар һәм бозны һәм юлларның йөрү өлешен, ясалма юл корылмаларын жыештыру;

3) юл катламнарын юу һәм су сибү;

4) газоннар һәм яшел үсентеләрне карау;

5) жәмәгать транспортының тышкы яктырту баганаларын һәм контакт челтәрен ремонтлау;

6) кече архитектура формаларын ремонтлау һәм буяу;

7) ясалма юл корылмалары составына керүче күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын, тау канауларын һәм ачык лотокларны төзү, ремонтлау һәм чистарту;

8) коймалар, киртәләр, турникетлар, кече архитектура формалары урнаштыру, ремонтлау һәм ел саен буяу;

9) ачык люкларны, юл катламына зыян килүне һәм коймалар урнаштыру максатыннан юл һәм юл йөрешенең торышын ачыклау өчен көндәлек мониторинг.

37. Юл катламнарын саклау максатларында рөхсәт ителми:

37.1. сөйрәп йөк ташу;

37.2. йөк төяү-бушату эшләре вакытында рельслар, бүрәнәләр, тимер балкалар, торбалар, кирпеч, башка авыр предметларны төшереп калдыру һәм өеп кую;

37.3. төзелеш материалларын һәм төзелеш калдыкларын машиналар йөрү өлешендә һәм тротуарларда ташлау һәм (яки) өеп кую.

38. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

38.1. жәяүлелер өчен тимер юл коймалары һәм тротуар баганаларын сезонлы буяу ел саен кышкы сезон тәмамланганнан соң, төзеклөндөрү айлыгы үткөрү чорында гамәлгә ашырыла. Буяу алдыннан коймалар ремонтланырга, пычрактан чистартылырга, юылган һәм грунтланган булырга тиеш;

38.2. барлык юл тамгасы расланган паспортлар (схемалар) нигезендә, заказчы тарафыннан билгеләнгән чират буенча һәм тәртиптә юл тамгасын төшерү өчен үтәлергә тиеш;

38.3. юл тамгасы таләп ителә торган төс һәм ут-техник характеристикалар, элөктерү коэффициенты, эксплуатациянең бөтен чоры дәвамында мәйдан буенча сакланыш белән тәэмин ителергә тиеш;

38.4. юл билгеләрен ныгыту конструкцияләре һәм системалары күрү шартларына һәм монтажлау мөмкинлекләренә карап сайлап алына;

38.5. юл билгеләре төзек хәлдә булырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш.

Вакытлыча билгеләнгән юл билгеләре аларны урнаштыру зарурлыгына китергән сәбәпләрне бетергәннән соң бер тәүлек эчендә алына;

38.6. визуаль-коммуникация системасы элементлары: транспорт һәм жәяүлелер хәрәкәте юнәлешләрен күрсәткечләр, жирлекнең планлаштыру-структур элементларын күрсәткечләр юлларда һәм транспорт чишелешләрендә аларга хәрәкәт юнәлешен күрсәтү өчен билгеләнә.

Шәхси торак йортларны карап тоту һәм территорияне төзеклөндөрү

39. Әгәр законда яки килешүдә башкасы каралмаган булса, индивидуаль торак йортларның милекчеләре һәм (яки) яллаучылар (алга таба - торак йортларның хужалары):

39.1. торак йортларның алгы якларын, коймаларның (киртәләрнең), шулай ук йорт салу чикләрендә башка корылмаларның тиешле торышын тәэмин итәләр, аларны вакытында төзеклөндөрөп, буяп торалар;

39.2. торак йортта урам исеме һәм йорт номерын күрсәтүчеләр төзек хәлдә тоталар;

39.3. тәүлекнең караңгы вакытында яктырту фонарьларын (булганда) кабызалар

39.4. йорт яны территориясен, шулай ук төзелгән килешү нигезендә якин-тирә территорияләрен тәртиптә тоталар һәм тиешле санитар торышны тәэмин итәләр;

39.5. йорт салу чикләрендә яшел үсентеләрне тәртиптә тоталар, куаклар һәм агачларны санитар кисәләр, газүткөргечләрнең сак зонасында, кабель һәм һава электр тапшыру линияләрендә һәм башка инженерлык чөлтөрләрендә агачлар утыртуга юл куймыйлар;

39.6. канауларны һәм торбаларны су агу өчен чистарталар, язгы чорда ташу суларының агуын тәэмин итәләр;

39.7. бирелгән жир участогы чикләрендә үзәкләштерелгән канализация булмаса, санитар нормалар нигезендә чокыр, бәдрәф ясыялар, чистартып һәм дезинфекция ясап торалар;

39.8. каты һәм зур габаритлы калдыкларны махсус мәйданчыкларда урнаштырылган контейнерларга урнаштыралар;

39.9. билгеләнгән тәртип нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы һәм башка калдыкларны вакытында жыюны һәм чыгаруны тәэмин итәләр.

40. Шәхси торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:

40.1. йорт коймаларын шәхси торак чикләреннән ерак урнаштыру;

40.2. йорт биләмәләрендә һәм алар янәшәсендәге территорияләрдә яфракларны, теләсә нинди калдыкларны һәм чүп-чарны яндыру;

40.3. күмер, савытлар, утын, зур габарит калдыклары, төзелеш материалларын йорт биләмәләреннән читтә өөргә;

40.4. йорт биләмәләреннән читтә транспорт чараларын юу;

40.5. йорт биләмәләреннән читтә ишегалды корылмалары төзү, ташландык чокырлар төзү;

40.6. әлеге территориянең урамнарында махсус транспорт һәм урып-жыю техникасының үтемлелеген кыенлаштыра торган коймалар урнаштыру;

40.7. территорияне төзекләндерү элементларын жиимергә һәм бозарга;

40.8. сүтелгән (төзек булмаган) транспорт чарасын йорт биләмәләреннән читтә сакларга;

40.9. якин-тирә территорияне теләсә нинди калдыклар белән чүпләү;

4.10. сыек калдыкларны, пычрак суларны агызу өчен җайланмалар урнаштыру, житештерү калдыкларын машиналар йөрү өлешенә чыгару.

41. Хужалык һәм башка корылмалар төзү гамәлгә ашырылган очракта, участок хужасы тарафыннан яқындагы территориядә төзелеш материалларын вакытлыча складлау (6 айга кадәр) рөхсәт ителә. Шул ук вакытта автотранспорт хәрәкәте тәэмин ителергә тиеш.

Яңгыр канализациясе челтәрләрен, күзәтү һәм яңгыр коеларын, су чыгару корылмаларын карап тору

42. Күзәтү һәм яңгыр суларын кабул итү коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люклар (рәшәткәләр) ябык һәм транспорт һәм җәяүлеләрнең куркынычсыз хәрәкәтен тәэмин итүче төзек хәлдә булырга тиеш.

43. Күзәтү һәм яңгыр суларын кабул итү коеларын, камераларын һәм башка урыннарны карап торунны, чистартунны һәм төзек техник хәлдә булуын гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләре белән туры китереп аларның хужалары тәэмин итә.

44. Яңгыр канализациясенә ведомство челтәрләрен карап тоту һәм эксплуатацияләү тиешле оешмалар хисабына башкарыла.

Хужалыксыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәтү коелары юлларны карап тотунны гамәлгә ашыручы махсус оешмалар тарафыннан тиешенчә куркынычсыз хәлдә сакланырга тиеш.

45. Яңгыр сулары канализациясе коллекторларының сакланышы максатыннан, сак зонасы коллектор күчәреннән һәр якка 2 метрда урнаштырыла;

46. Тиешле документларны рәсмиләштермичә һәм эксплуатацияләүче оешма, башка органнар белән язмача килешмичә яңгыр канализациясе коллекторларының сак зонасы чикләрендә гамәлдәге законда билгеләнгән очракларда рөхсәт ителми:

46.1. жир эшләре алып бару;

46.2. яңгыр сулары канализациясе челтәрләренә зыян китерү, су кабул итү люкларын шартлату яки жиимерү;

46.3. сәүдә, хужалык һәм көнкүреш корылмалары төзү, урнаштыру;

46.4. сәнәгать, көнкүреш калдыкларын, чүп-чарны һәм башка материалларны ташлау.

47. су үткөрү, канализация, яңгыр сулары җайланмалары, системалар, челтәрләренә һәм корылмаларның төзек булмауы аркасында урамнарны, биналарны, корылмаларны су басу, бозлавыклар хасил булу, шулай ук газоннарга, тротуарларга, урамнарга һәм ишегалды территорияләренә су агызу рөхсәт ителми.

48. Авыл жирлегә территориясендә су ага торган коеларны һәм парга әйләндерү майданчыкларын урнаштыру рөхсәт ителми.

49. Яңгыр кабул итә торган коеларның рәшәткәләре даими чистартылган хәлдә булырга тиеш. Аларның үткөрү сәләтен чикли торган рәшәткәләр һәм коеларны

чүплөү рөхсәт ителми. Яңгыр канализациясенә күзәтү һәм яңгыр суларын кабул итә торган коеларны профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елына ике тапкырдан да ким булмаган рәвештә башкарыла. Күзәтү һәм яңгыр суларын кабул итү коеларын чистартканнан соң, чыгарылган пычраткыч матдәләренең барлык төрләре кичекмәстән чыгарылырга тиеш.

50. Карау коеларының люклары машиналар йөрү өлеше, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар каплатып бер дәрәжәдә үтәргә тиеш.

Машиналар йөрү өлешендә, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар белән тоташу урыны 2 см дан артмаска тиеш, яңгыр суларын кабул итү коелары- 3 см дан да артмаска тиеш.

51. Капкачлар яки рәшәткәләр жимерелгән яки юк булган коммуникацион коелар кимчеләкләр табылганнан соң кичекмәстән челтәрдән файдаланучы оешма тарафыннан алдан кисәтүче билгеләр белән билгеләнергә һәм билгеләнгән вакытка алыштырылырга тиеш.

52. Инженерлык челтәрләрендә планлы эшләр вакытында канализация агымнары яқындагы кое - канализация челтәренә, су һәм жылылык челтәрләреннән су яңгыр канализациясенә агызыла (булган очракта). Суны юлга чыгару тыела.

Су агу нәтижеләрен бетерү зыян күргән инженер челтәрләренең хужалары хисабына да башкарыла.

53. Яңгыр сулары канализациясе челтәрләренең техник торышы (шул исәптән люкларны, рәшәткәләргә вакытында ябу) алардан файдаланучы оешмалар тарафыннан тәэмин ителә.

Техник элемент чараларын карап тоту

54. Биналарны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән кабель элемент, телевидение, радио, Интернет һәм башка шундый челтәрләргә урнаштыру жир асты юлы белән башкарыла (траншеяларда, каналларда, тоннельләрдә).

55. Биналарга тышкы коммуникацияләргә башка ысул белән (һава, жир өсте) үткөрү, эксплуатацияләүче оешмаларның тиешле техник шартларын алу шарты белән, аларны жир астында урнаштыру мөмкинлеге булмаган очракта гына рөхсәт ителә.

56. Асылмалы элемент линияләрен һәм һава-кабель юлларын беркетү сыйфатында файдаланырга ярамай:

56.1. автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары: юл киртәләре, светофорлар, юл билгеләргә урнаштыру өчен билгеләнгән элементлар һәм конструкцияләр;

56.2. фасадлар, түбәләр, бина стеналары (төтен чыга торган урыннар, вентиляция, телевидение һәм радио күмәк кабул итү системасы антенналары, фронтоннар, козыреклар, ишекләр, тәрәзәләр).

57. Рөхсәт ителми:

57.1. элемент кабелен сузганда һава юлы белән бер бинадан икенчесенә кадәр юллар кисешү;

57.2. бүлгеч муфт шкафыннан тыш кабель запасларын урнаштыру.

58. Милекчеләр (хужалары) техник элемент чараларын (кабельләр, кабельләргә беркетү элементлары, бүлү һәм муфт шкафлары һәм башкалар), шулай ук алар ярдәмендә тоташтырыла торган техник жайланмаларны (кимчеләкләр булдырмау һәм/яки изоляция тышчасы булмау, буяу булмау, коррозия һәм/яки механик жәрәхәтләрен, чыбыклар һәм/яки аларны яктырту баганаларын һәм электр тапшыру линияләрен) тиешле халәттә карап тоталар.

Тышкы яктырту объектларын (чараларын) карап тоту

59. Тышкы яктырту элементларына яктырткычлар, кронштейннар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, туклану чыганаклары (шул исәптән жыю, туклану пунктлары, идарә тартмалары) керә.

60. Урамнар, юллар, жәяүлеләр тротуарлары, торак кварталлар, ишегаллары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар территорияләре, шулай ук урам исемнәре һәм йортлар номерлары, юл билгеләре һәм күрсәткечләр, тышкы мәгълүмат чаралары һәм витриналар тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш.

61. Биналарның һәм корылмаларның милекчеләре милек формасына карамастан, биналарның һәм корылмаларның архитектура-сәнгать яктыртылуы һәм эшчәнлеген проектлар буенча тәэмин итәргә тиеш.

62. Төп майданнарда һәм урамнарда яктыртучы яктырткычларның саны 3% тан артмаска тиеш.

63. Сафтан чыккан газразрядлы лампалар бу максатлар өчен махсус билгеләнгән биналарда сакланырга һәм утильләштерү өчен махсус предприятиеләргә чыгарыларга тиеш.

Өлеге төр лампаларны жирлек чүпләкләренә, чүп-чар эшкәртү заводларына чыгарырга ярамый.

64. Металл баганалар, кронштейннар һәм тышкы яктырту жайланмаларының башка элементлары чисталыкта булырга тиеш, крен, коррозия булырга тиеш түгел һәм милекчеләр (хужалары, кулланучылар) тарафыннан кирәк булганда, кимендә өч елга бер тапкыр буялырга тиеш, һәм төзек хәлдә сакланырга тиеш.

65. Урам һәм йорт яны яктыртуларын тышкы яктырту бердәм системасына тоташтырган карап тотуны һәм ремонтлауны вәкаләтле орган яки муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен хезмәт күрсәтүгә контракт төзегән махсуслаштырылган оешма гамәлгә ашыра.

Торак йортларның кереш бүлү жайланмаларына тоташтырган йорт яны утларын карап тотуны һәм ремонтлауны идарәче оешмалар башкара.

66. Тышкы яктырту баганалары, жәмәгать (тимер юл) транспортының элемтә челтәре баганалары, саклагыч, бүлү киртәләре, юл корылмалары һәм жиһазлар элементлары буялырга, язулардан һәм теләсә кайсы мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзек хәлдә һәм чисталыкта булырга тиеш.

67. Тышкы яктырту баганаларын алыштырганда, жәмәгать транспортының элемтә челтәре баганасы күрсәтелгән конструкцияләр сүтелергә һәм челтәр хужалары тарафыннан өч тәүлек эчендә чыгарылган булырга тиеш.

Ауган тышкы яктырту баганалары тышкы яктырту баганалары хужасы тарафыннан чыгарыла, калган территорияләрдә - мондый ихтыяж булган (демонтаж) вакыттан тәүлек дәвамында.

68. Жәмәгать (тимер юл) транспортының элемтә челтәре баганаларында һәм таянычларында урнаштырылган барлык элементларның һәм объектларның төзек һәм имин торышын һәм канәгатьләнәрлек тышкы күренешен милекче (хужасы) тәэмин итә.

69. Үткәргечләр өзек булганда, терәкләр, изоляторлар зыян күргән очракта тышкы яктырту жайланмаларын файдалану рөхсәт ителми. Тышкы яктырту жайланмалары эшендә бозылулар булганда, электр үткәргечләре өзәлгән очракта яки терәгенә зыян килү белән бәйле очраklar ачыклангач, кичекмәстән бетерелергә тиеш.

70. Тышкы яктырту жайланмалары челтэрлөрөнө үткөргөчлөрнө һәм кабельләрнө үз белдеге белән тоташтыру һәм ялгау рөхсәт ителми.

71. Тышкы яктырту объектлары яки тышкы яктырту чаралары белән жиһазландырылган объектларның милекчеләре (хужалары), шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүчә оешмалар:

71.1. урамнарны, юлларны тиешенчә яктыртуны, баганаларның һәм яктырткычларның, яктырту жайланмаларының сыйфатын күзәтеп торалар, бозылган яки зыян күргән очракта вакытында ремонт ясыйлар;

71.2. билгеләнгән тәртип нигезендә яктыртуны кабызуны һәм өзүнә күзәтәләр;

71.3. тышкы яктыртуны рәсмиләштерү һәм урнаштыру, карап тоту, эксплуатацияләү кагыйдәләрен үтиләр;

71.4. тышкы яктырту фонарьларын үз вакытында алмаштыралар.

72. Мачта тирәсен жыештыру һәм тротуарларда урнашкан жәмәгать транспортының контакт челтәре һәм тышкы яктырту баганалары жыештыру тротуарларны жыештыру өчен җаваплы затлар тәэмин итә.

Автоматик режимда (хезмәт күрсәтүчә персоналдан башка) эшләүчә трансформатор һәм бүлгеч подстанцияләргә якин-тирә территорияләрне жыештыруны әлегә объектлар булган территория хужалары тәэмин итә.

Кече архитектура формаларын карап тоту

73. Кече архитектура формаларына декоратив-сәнгәт бизәләше элементлары (скульптура, аерым торучы инсталляция, стрит-арт), аерым торучы күрсәткечләр (стеллалар), мобиль һәм вертикаль яшелләндерү жайланмалары, су жайланмалары, муниципаль жиһазлар, җирлек территориясендәге коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар керә.

74. Кече архитектура формаларын карап тоту гомуми файдалану территорияләрендә бирелгән җир участкалары чикләрендә җир кишәрлекләре хокукына ия булучылар тарафыннан гамәлгә ашырыла-муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен хезмәт күрсәтүгә контракт төзегән оешма белән килешү нигезендә вәкаләтле орган тәэмин итә.

75. Кече архитектура формалары хужалары:

75.1. кече архитектура формаларын чиста һәм төзек хәлдә тоталар;

75.2. язгы чорда кече архитектура формаларын план буенча карап тикшерәләр, аларны иске буядан, күгәрәкләрдән чистарталар, юдыралар, шулай ук ватылган элементларны алмаштыралар;

75.3. кышкы чорда кече архитектура формалары, шулай ук аларга якин килү юллары кар һәм боздан чистарталар;

75.4. тотып алынган тигез өслекле комлыкларны карап торалар, комлыкларда кимендә елга бер тапкыр комны алыштыралар;

75.5. балалар, спорт, хужалык майданчыклары һәм ял итү майданчыклары жиһазларының ныклығы, ышанычлылығы һәм куркынычсызлыгы таләпләренә туры килүен күзәтәләр;

75.6. фонтаннар эшләгән чорда су өслеген чүп-чардан көндәлек чистарталар.

76. Рөхсәт ителми:

76.1. кече архитектура формаларын тиешенчә файдаланмау (өлкәннәргә балалар өчен булган уен майданчыкларында ял итәргә, спорт майданчыкларында киём киптерергә һәм башкалар);

76.2. теләсә кайсы мөгълүмати-басма продукцияне кече архитектура формаларында урнаштырырга һәм ябыштырырга;

76.3. кече архитектура формаларын һәм аларның конструктив элементларын ватырга һәм бозырга;

76.4. фонтанда су коенырга.

Стационар булмаган объектларны карап тоту

77. Стационар булмаган объектларны урнаштыру муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән тәртиптә мондый объектларны урнаштыру схемасы нигезендә гамәлгә ашырыла.

78. Жир участогын арендау килешүе срогы чыкканнан соң стационар булмаган объект арендатор тарафыннан демонтажлана, ә жир участогы- бушатыла һәм беренчел халәткә китерелә.

79. Стационар булмаган объектларның хужалары булган юридик һәм физик затлар:

79.1. аларны ремонтлау һәм буяуны башкаралар. Ремонт, проект документациясе белән билгеләнгән буенча тышкы төрен һәм төсләрнең сакланышын исәпкә алып башкарылырга тиеш;

79.2. якин-тирә территориядә яшел үсентеләр, газоннар, бордюр ташы, кече архитектура формалары (алар булганда) сакланышын күзәтәләр, әлеге Кагыйдәләр белән билгеләнгән таләпләр нигезендә әлеге территорияне карап торалар;

79.3. стационар булмаган объектлар янында урналар урнаштыралар, чүп савытларын көн дәвамында кирәк булганда чистарталар, әмма тәүлегенә бер тапкырдан да ким түгел, елга бер тапкырдан да ким булмаган чүп савытларын буйыйлар.

80. Рәхсәт ителми:

80.1. проектлар белән каралмаган корылмаларга янкорма, козыреклар һәм башка корылмалар төзү;

80.2. стационар булмаган объектларга якин сәүдә-суыткыч җиһазларын кую;

80.3. стационар булмаган объектларда һәм аларның түбөлөрендә тара, товарлар, детальләр, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка предметлар куярга, шулай ук стационар булмаган объектларны склад максатлары өчен файдаланырга;

80.4. җиһазлар, калдыклар урнаштыру белән стационар булмаган объектлар арасында янгынга каршы өзеклекләр тудыру.

Төзелеш эшләре житештерү урыннарын карап тоту

81. Төзелеш мәйданчыкларын һәм аның янәшәсендәге территорияләрне карап тоту, төзү, төзекләндерү эшләре тәмамланганнан соң, төзелеш һәм башка төр эшләрне торгызу төзүче җилкәсенә төшә.

Төзелеп бетмәгән төзелеш объектлары төзелеш челтәрләре белән ябылган булырга тиеш.

82. Башлаганчы, шулай ук төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләрне башкару чорында да эшләргә кирәк:

82.1. авыл җирлеге Башкарма комитетының хокукый актлары таләпләре нигезендә төзелеш мәйданчыгы территориясенә бөтен периметры буенча типлаштырылган коймалар урнаштыру;

82.2. төзелеш мәйданчыгы коймасының гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатацион куркынычсызлыгын тәэмин итәргә;

82.3. төзелеш мәйданчыгын койманың техник торышын, аның чисталыгын күзәтеп торырга, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басма продукциядән һәм граффитидан вакытында чистартырга кирәк;

82.4. төзелеш майданчыгы территориясенә кәргәндә, гамәлдәгә төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә җавап бирә торган төзелеш объектынның мәғлүмат щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;

82.5. төзелеш майданы периметры буенча тышкы яктыртуны тәэмин итергә;

82.6. төзелеш майданчыгына керү юлларын, урамнарның машиналар йөри торган өлешенә пычрак һәм чүп чыгармый торган итеп транспорт чараларының тәгәрмәчләрен чистарту яки юу пунктларын җиһазландырырга кирәк;

82.7. төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, зур габарит һәм төзелеш калдыклары җыю өчен контейнерлар һәм (яки) бункерлар булуны тәэмин итәргә;

82.8. төзелеш майданчыгынан каты көнкүреш, зур габаритлы һәм төзелеш калдыкларын билгеләнгән тәртиптә чыгаруны оештыруны тәэмин итәргә;

82.9. төзелеш майданчыгы территориясеннән чистартылган һәм тиешле тәртиптә килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарда карны чыгаруны тәэмин итәргә;

82.10. эшләр вакытында гамәлдәгә җир асты инженер коммуникацияләрен, тышкы яктырту чөлтәрләрен, яшел утыртмаларны һәм кече архитектура формаларын саклауны тәэмин итәргә.

83. Төзелеш материаллары, җиһазлары, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, ярдәмче биналар, эшчеләрнең һәм хезмәткәрләрнең вакытлыча урнашу өчен көнкүреш вагоннары, төзелеш калдыкларының транспорт партияләрен вакытлыча саклау һәм туплау урыннары төзелеш майданнары чикләрендә төзелеш оешмасы проекты нигезендә урнаштырыла.

84. Рәхсәт ителми:

84.1. гражданның шәхси һәм иҗтимагый иминлеген тәэмин итүгә бәйлә коткару, авария-торгызу һәм башка кичектергесез эшләрдән тыш, 23.00 сәгатәтән 7.00 сәгатәкә кадәр төзелеш, ремонт, йөк төяү-бушату һәм башка эшләрне оештыру һәм үткөрү;

84.2. җирлек Башкарма комитетының тиешле рәхсәте (күрсәтмәләре) булмаган юллар һәм тротуарларның йөрү өлешен тарайту яисә ябу;

84.3. чүп-чарны яндыру һәм төзелеш производствосы калдыкларын утильләштерү.

Җирләү урыннарын тоту

85. Этик, санитар һәм экологик таләпләр нигезендә бирелгән җирләү урыннарын карап тоту федераль законнар һәм муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән җирләү урыннарын карап тоту кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

86. Җирләү урыннарын санитар карап тотуны вәкаләтле орган яисә муниципаль ихтияҗларны тәэмин итү өчен хезмәт күрсәтүгә контракт төзөгән махсуслаштырылган оешма гамәлгә ашыра.

87. Җирләү урыннарын карап тотуга таләпләр:

87.1. зиратларда җәмәгать бәдрәфләре чиста һәм төзек булырга тиеш. Җәмәгать бәдрәфләре территорияләрендә урналар чистартылырга тиеш;

87.2. зират территориясендә калдыклар һәм чүп савытлары өчен контейнерлар чистартылырга тиеш. Калдыклар җыелган саен кимендә 3 көнгә бер тапкыр чыгарылырга тиеш;

87.3. ауган һәм авария хәлендә агачлар булу рәхсәт ителми. Авария хәлендәгә агачлар табылган вакыттан алып тәүлек дәвамында алып ташланырга тиеш;

87.4. үлгәннәрнең каберләре яки каралмаган каберләр пычрактан һәм чүп-чардан чистартылырга, калкулык һәм каберлекләр белән җиһазландырылырга тиеш.

88. Кышкы чорда күмү урыннарын тоту үзенчөлөклөрө:

88.1. зиратларның үзөк юллары, керү юллары, тротуарлар киңәйтелергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Боз катламнары булмаган тигез кар катламы булу рөхсәт ителә;

88.2. үзөк юллар, керү юллары, тротуарлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкөртелергә тиеш. Юллар һәм тротуарларны кар явуга ук эшкөртү башланырга тиеш;

88.3. беренче чиратта кар чыгару, бозны төшерү һәм кар-боз өемнөрен бетерү үзөк һәм керү юлларында зарур;

88.4. жирлөү урыннарының жәяүлеләр зоналарында бозлавыкка каршы кулланылган материалларны, юллардан чистартылган кар һәм бозны каберлөргө, газоннарға, куакларға өеп кую рөхсәт ителми.

89. Жәйге чорда жирлөү урыннарын тоту үзенчөлөклөрө:

89.1. үзөк юллар, керү юллары, тротуарлар, каберлөр арасында узу һәм жирлөү урыннарында гомуми файдаланудагы башка территорияләр төрлө пычрактан чистартылырга тиеш;

89.2. яшел үсентелөрне санитар кисү, чүп үләннөрен бетерү буенча чаралар ел саен башкарылырга тиеш.

90. Жирлөнгән урынны, кабер өслөрендөге корылмаларны (крестлар, һөйкөллөр, плитөлөр, склеплар һ.б.) карау, чөчөк һәм декоратив куаклар утырту, колумбарияне карау ирле-хатынлы, туганнары, яки мөрхүмнең законлы вөкиле булган башка зат тарафыннан санитар талөплөрне мөжбүри үтөү белән башкарыла.

Автотранспорт чараларын озак вакытлы һәм кыска вакытлы саклау машина кую урыннарын карап тоту

91. Автотранспорт чараларын озак вакыт һәм кыска вакытлы саклау машина кую урыннары (алга таба - машина кую урыннары) гамөлдөге төзелеш нормалары һәм кагыйдөлөрө, шулай ук өлеге Кагыйдөлөр нигезендө машина кую урыннарын урнаштыру өчен бирелгән жир кишөрлөге хужасы (алга таба - хужасы) тарафыннан башкарыла.

92. Хужалар:

92.1. машина кую урыннары территориясенөң бөтен периметры буенча коймалар урнаштыралар, ул механик йогынтысына һәм тышкы мохит йогынтысына тотрыклы булырга тиеш;

92.2. машина кую урыннарының техник торышын, аларның чисталыгын күзөтөлөр, пычрактан, кардан, боздан, мөгълүмати-басма продукциядөн вакытында чистарталар;

92.3. стоянкалар территориялөрендө материалларны, комплектлаштырылган транспортны, төрлө конструкциялөрне саклауга юл куймыйлар;

92.4. стоянкалар территориялөрен гамөлдөге нормалар һәм кагыйдө талөплөренө туры килө торган яктылыкны тигез бүлүнө тәэмин итө торган тышкы яктырту белән жиһазландыралар;

92.5. машина кую урыннары территориялөрендө автомобиль юу һәм ягулык-майлау материаллары ага торган автомобильлөрне кую рөхсәт ителми;

92.6. машина кую урыннары территориялөрен санитар һәм янгынға каршы кагыйдөлөрне үтөп тоталар.

92.7. инвалидларның тукталышлар территориясенө тоткарлыксыз керө алуын тәэмин итөлөр һәм инвалидларның махсус автотранспорт чараларын кую өчен 10% тан да ким булмаган урын (өмма бер урыннан да ким булмаган) бүлөп бирөлөр, анда башка транспорт чаралары туктап тору тыела. Инвалидлар "Россия Федерациясендө

инвалидларны социаль яклау турында" 1995нче елның 24нче ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясы нигезендә бушлай махсус автотранспорт чараларын парковкалау өчен урыннардан файдалана.

Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү

93. Авыл жирлеге территориясен бәйрәмчә бизәү дәүләт һәм башка бәйрәмнәр, истәлекле вакыйгалар белән бәйле чаралар үткәру чорында башкарыла.

Бәйрәм (вакыйгалар) бизәлеше афиша, панно урнаштыру, декоратив элементлар һәм композицияләр урнаштыру, шулай ук бәйрәм (вакыйга) яктырткычлары (яктылык гирляндалары һәм элементлары, сеткалар, күләмле яктылык композицияләре, яктылык проекцияләре һ.б.) урнаштыру күздә тотыла. Бәйрәм (вакыйга) бизәлеше конструкцияләре аерым торучы һәм (яки) бинаның фасадындагы конструкцияләр рәвешендә урнаштырыла ала.

Бәйрәм (вакыйга) уздыру элементларын эзерләгәндә һәм урнаштырганда юл хәрәкәтен жайга салу техник чараларының күрүчәнлеген киметергә, зыян салырга һәм начарайтырга ярамай.

IV. Төзекләндерү эшләре исемлеге һәм аларны үтәү вакыты аралыгын кертеп, жирлек территорияләрен чистарту тәртибе

Жирлек территориясен жыештыру һәм карап тотуга гомуми таләпләр

94. Жирлек территориясен жыештыру һәм карап тоту башкарыла:

- 1) жәйге чорда – 15нче апрельдән 14нче октябрьгә кадәр;
- 2) кышкы чорда-15нче октябрьдән 14нче апрельгә кадәр.

Әлеге сроклар һава шартларына бәйле рәвештә жирлек Башкарма комитеты тарафыннан үзгәртелергә мөмкин.

95. Авыл жирлеге территориясен жыештыру түбәндәгеләрне үткәру юлы белән башкарыла:

- 1) жирлек территориясен карап тоту, жыештыру буенча системалы эшләр;
- 2) жирлек Башкарма комитетының хокукый актлары нигезендә бердәм массакуләм чаралар (өмәләр).

96. Жәйге чорда жирлек территориясен жыештыру, юу, су сибү, себерү һәм башка эшләрне башкару максатыннан башкарыла һәм үз эченә ала:

96.1. ясалма өслекле территорияләрне себерү (коры һава торышында су сибү), тузан һәм урам-юл челтәре объектларының һәм яңгыр сулары канализациясе белән жиһазландырылган ясалма өслекле башка территорияләрне ююрга. Юл катламы, майданнар, тротуарлар һәм ясалма өслекле башка территорияләрне юу барлык килектә башкарыла;

96.2. яңгыр сулары канализациясе рәшәткәсен чистарту;

96.3. бөтен территориядән чүп жыю;

96.4. ел саен, 1нче июньгә кадәр, кече архитектура формалары, бакча һәм урам жиһазлары, урналар, спорт һәм балалар майданчыклары, коймалар, бордюрларны буяу;

96.5. гомуми файдаланудагы территорияләрдә (үләннәр 15 см дан артык биеклектә) үләнне даими рәвештә чабу (аннан файдалану чикләнгән территорияләрдән һәм махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрдән тыш) һәм тәүлек дөвамында чабылган үләнне жыештыру;

96.6. яфрак коелган вакытта тәүлегенә бер тапкыр коелган яфракларны жыю һәм чыгару;

96.7. бордюрларны юганнан соң янындагы лотокларны чүп-чардан жыештыру.

97. гомуми файдалану территориясен кышкы чорда жыештыру үз эченә ала:

97.1. юл өслекләрен һәм тротуарларны кардан, боздан һәм чүп-чардан чистарту;

97.2. тайгак яки бозлавык туганда-жәяүлеләр зоналарына, баскычларга ком сибү, бозлавыкка каршы материал белән юл катламнарын эшкәртү;

97.3. язгы чорда карны йомшару һәм кар сулары агуын оештыру.

98. Жирлек территориясендә башкарыла торган жыештыру эшләренең технологиясе һәм режимы һава шартларына бәйсез рәвештә транспорт чаралары һәм жәяүлеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәмин итәргә тиеш.

199. Кышкы чорда жәяүлеләр тротуарларын, жир өсте кичүләрен, баскычларны чистарту үзенчәлекләре:

99.1. жәяүлеләр өчен тротуарлар, жир өсте кичүләре, баскычлар күрсәтелгән корылмаларның жәяүлеләр өлеше киңлегендә кардан чистартылырга тиеш;

99.2 интенсив кар яву чорында жәяүлеләр тротуарлары, баскычлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелергә һәм чистартылырга тиеш;

99.3. бозлавык барлыкка килгәндә бозлавыкка каршы материаллар белән беренче чиратта баскычлар, аннары тротуарлар эшкәртелә.

Бозлавыкка каршы материаллар эшкәртү вакыты тайгак булу сәбәпле дүрт сәгатьтән артмаска тиеш;

99.4. яшел үсентеләрнең сакланышы һәм кар суларының агуын тәмин итү шарты белән, бу максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарда химик реагентлар белән пычратмаган эрегән карны газон яки шул максатларда билгеләнгән урыннарда куярга рөхсәт ителә.

100. Жирлек территориясендә рөхсәт ителми:

100.1. урамнарда, майданнарда, яшел үсентеләр булган участокларда, скверларда, паркларда, газоннарда, пляжларда һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрдә чүпләү;

100.2. гамәлдәге законнар нигезендә жирләү урыннарыннан читтә гомуми файдалану территорияләрендә мемориаль кабер корылмаларын (истәлекле корылмалар, коймалар) урнаштыру;

100.3. бу максатка карамаган урыннарда транспорт чараларын чистарту, юу, техник хезмәт күрсәтү ;

100.4. биналар һәм корылмалар, һәйкәлләр, мемориаль такталар, агачлар, куаклар, кече архитектура формалары һәм башка төзекләндерү элементларын жимерергә һәм зыян китерергә, шулай ук аларны үз белдеклеге белән үзгәртеп корырга һәм урнаштырырга;

100.5. бу максатка карамаган урыннарда, баганаларда, стеналарда, коймаларда, жәмәгать транспорты тукталышы урыннарында граффити ясарга, язарга, рәсем ясарга, мәгълумат-басма продукцияне ябыштырырга һәм эләргә;

100.6. бирелгән жир кишәрлекләренең чикләреннән һәм (яки) киртәләреннән читтә милкен куерга һәм сакларга;

100.7. савытларны, сәнәгать товарларын һәм башка сәүдә предметларын тротуарларда, газоннарда, юлларда урнаштыру һәм өеп кую;

100.8. тиешле булмаган урыннарда кар өю;

100. тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, корылмалар һәм башка җайланмалар урнаштыру юлы белән юл һәм тротуарларны рөхсәтсез каплау.

101. Региональ оператор тарафыннан каты коммуналь калдыкларны җыю урыны табылган очракта, аның күләме 1 куб. метрдан артып киткән очракта, әлеге максат өчен билгеләнмәгән һәм килешүдә күрсәтелмәгән (алга таба - каты коммуналь калдыкларны санкциясез урнаштыру урыны) төбәк операторы 5 эш көне дәвамында бурычлы:

а) мондый хэбэрнамәне жир участогы милекчесе, жирле үзидарэ органы һәм дөүлэт экологик күзэтчелеген гамөлгә ашыручы органга, каты коммуналь калдыкларны рөхсәтсез урнаштыру урынын ачыклау турында мондый хэбэрне китерүне раслау мөмкинлеге бирә торган теләсә нинди ысул белән хэбэр итәргә;

б) 30 көн эчендә каты коммуналь калдыкларны санкциясез урнаштыру урынын бетерү кирәклегенә турында жир участогы милекчесенә хэбэр итәргә һәм аңа ачыкланган каты коммуналь калдыкларны санкциясез урнаштыру урынын бетерү буенча хезмәт күрсәтүгә шартнамә проектын жиберергә мөмкинлек бирүче теләсә нинди ысул белән хэбэр итәргә.

Әгәр жир участогы милекчесе төбәк операторына хэбэрнамә алынганнан соң 30 көн эчендә каты коммуналь калдыкларны рөхсәтсез урнаштыру урынын юкка чыгаруны мөстәкыйль рәвештә тәмин итмәсә һәм каты коммуналь калдыкларны санкциясез урнаштыру урынын бетерү буенча төбәк операторы белән килешү төземәсә, төбәк операторы 30 көн эчендә жир участогы милекчесенә белдерү жибергәннен соң, каты коммуналь калдыкларны санкциясез урнаштыру урынын юкка чыгара. Бу очракта төбәк операторы тотылган чыгымнарны түләттерү таләбе белән судка мөрәжәгать итәргә хокуклы.

Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын жыештыру

102. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын (алга таба - юллар) жыештыру машиналар йөрү өлешен, тротуарларны, жәмәгать транспортын көтү тукталышларын, ясалма юл корылмаларын, парковкаларны (парковка урыннарын) пычрак, чүп-чар, кар һәм боздан даими чистартуны үз эченә ала.

103. Язгы-жәйге чорда юлларны жыештыру, юуны, су сибүне, урыннарда тузганны бетерүне, себерүне һәм башкаларны үз эченә ала.

Көзге-кышкы чорда юлларны жыештыру чүп-чардан, кар һәм боздан, пычрак, юлларга ком-тоз катнашмасы сибүне, тротуарларны коры ком сибүне күздә тоту.

104. Юл буенда урнашкан урналарда чүпләрне чистарту көненә бер тапкырдан да ким булмаган, тукталыш мәйданчыкларында көнгә ике тапкыр башкарыла.

105. Жәмәгать транспортын көтү павильоннары тузанланмаган, буялган һәм чистартылган булырга тиеш, санкцияләнмәгән мәгълүмати-басма продукциядән, граффитидан чистартылган булырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылырга тиеш.

106. Аерым элементлар буенча юлларны жәйге жыештыру буенча таләпләр:

106.1. машиналар йөрү өлеше юылырга һәм төрле пычрактан тулысынча чистартылырга тиеш. Жәйге салу линияләре белән билгеләнгән күчеш, резерв полосалары ком һәм вак чүп-чарлардан даими чистартылырга тиеш;

106.2. ике метрлы лоток зоналарында комлы нанос һәм пычраклык булырга тиеш түгел. Ком ешлыклары һәм төрле вак чүп-чар белән пычрануга рөхсәт ителә, алар махсус машиналарның эш циклы арасында барлыкка килергә мөмкин;

106.3. юл кырыйлары зур габарит калдыкларыннан һәм башка чүптән чистартылырга тиеш.

107. Юлларны кышкы жыештыру буенча таләпләр:

107.1. кышкы чорда юлларны жыештыру үз эченә ала:

юл йөрү өлешен кардан һәм боздан чистарту, жәмәгать транспортын көтү тукталышларын себерү, кар көртләрән эттерү һәм карны ташу;

108. Рөхсәт ителми:

108.1. иртәнге сәгать 8дән соң, юл йөрү өлешен жыештыручы зат белән килешү булмаганда, юл һәм юлларның йөрү өлешенә ишегалды территорияләреннән, предприятие, оешма территорияләреннән, төзелеш мәйданчыкларыннан, сәүдә объектларыннан чистартыла торган кар, бозны чыгарырга яки күчерергә;

108.2. бозлавыкка каршы реагент сыйфатында техник тоз һәм сыек хлористый кальцийны тротуарларда, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында, паркларда, скверларда, ишегалларында һәм башка жәяүлеләр зоналарында һәм яшел үсентеләр булган территорияләрдә куллану;

108.3. пычранган ком-тоз катнашмасы белән кар, шулай ук ватылган бозны газоннарда, чөчәк түтәлләренә, куакларга һәм башка яшел үсентеләргә күчерү;

108.4. билгеләнгән тәртиптә килештерелмәгән урыннарда кар чыгару һәм өю;

108.5. кар өемнәрен формалаштырырга:

1) юллар һәм урамнар киселешендә бер дәрәжәдә;

2) жәмәгать транспортын көтү тукталышыннан 20 метрга якин урында;

3) транспорт коймалары яки югары бордюр белән жиһазландырылган юл участкаларында;

4) тротуарларда;

5) якин-тирә территорияләргә керү юлында;

108.6. юлга автотранспорт көпчәкләре белән туфрак һәм пычракны чыгару;

108.7. грунт, чүп-чарны, юеш төзелеш материалларын, жиңел савытларны, агачларны брезент белән капламыйча ташу, яки юлларны пычратуны булдырмый торган башка материал белән каплау, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эретмәләрне (шул исәптән цемент-комлы эремәне, известь, бетон катнашмаларын) аларны юлга, тротуар, юл кырыйларына яки юлга якин газонга түгү мөмкинлеген булдырмыйча транспортлау.

Кешеләрнең күпләп булу һәм ял итү урыннарын жыештыру, санитар тоту һәм төзекләндерү

109. Ял итү һәм кешеләр күпләп була торган урыннарда түбәндәгеләр керә:

1) бистә урманнарында, пляжларда оештырылган мәйданнар, парклар, скверлар, яр буйлары;

2) актив ял итү һәм тамаша чаралары урыннары-стадионнар, уен комплекслары, ачык сәхнә мәйданчыклары һәм башка;

3) сәүдә объектлары территорияләре (ваклап сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган ваклап сату чөлтәре объектлары комплекслары), жәмәгать туклануы, социаль-мәдәни билгеләнештәге, көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары территорияләре;

4) административ һәм ижтимагый биналар, учреждениеләр янындагы территорияләр.

110. Барлык мәйданнарны, паркларны, скверларны, яр буйларын һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрне жыештыру:

110.1. кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда, яр буйларында һәм башка ял зоналарында юлларны чистартканда, яшел үсентеләрнең сакланышы тәмин итү шарты белән, алдан ук шушы максатлар өчен билгеләнгән урыннарда вакытлыча химик реагентлар булмаган кар һәм кар суларын туплау рөхсәт ителә.

111. Ваклап сату базарларын жыештыру һәм санитар карап тоту:

111.1. ваклап сату базарлары территорияләре (алга таба - базар) төзекләндерелергә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер мәйданчыклары, контейнерлар һәм чүп савытлары белән жиһазландырылырга, каты капламнар һәм яңгыр һәм кар сулары өчен авышлыктар, шулай ук суүткәргеч һәм канализация булырга тиеш;

111.2. базар территориясендә төп жыештыру аны япканнан соң башкарыла. Көндөз каты көнкүреш калдыклары белән тутырылган чүплекләрне чистарталар;

111.3. елның жәйге чорында базар территориясендә мәжбүри рәвештә атна саен

дымлы жыештыру башкарыла;

111.4. базар территориясендә бер урна 40 кв. м майдан исәбеннән куела, шул ук вакытта алар арасында прилавка линиясе буйлап ераклык 10 метрдан артмаска тиеш;

112. Базар территориясендә һәм аның янында урнашкан оешмалар, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, киосклар, сәүдә палаткалары һәм павильоннары эшчәнлегенә каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү төзмичә рәхсәт ителми.

113. Сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларын жыештыру һәм санитар тоту:

113.1. сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектлары территорияләрен тулысынча чистарту тәүлегенә ике тапкырдан да ким (иртән һәм кич) башкарылмый. Көндөз патруль жыештыру вакытында калдыклар белән тутырылган чүплекләр чистартыла;

113.2. сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларына керү юлында бер үк формада һәм төстә икедән дә ким булмаган урна куела;

113.3. вакытлыча урам сәүдәсе урыннарында 10 м радиуста газоннарда һәм тротуарларда савытларны һәм товарны урнаштыру рәхсәт ителми;

113.4. калдыкларны чыгару тәэмин ителә.

114. Башка сәүдә майданчыклары, стационар булмаган ваклап сату чөлтәре, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектлар территорияләрен жыештыру аларны япканнан соң елның жылы вакытында алдан су сибеп башкарыла. Агымдагы жыештыру көн дәвамында башкарыла. Көндәлек көнкүреш калдыкларын чыгару тәэмин ителә.

115. Халык күпләп була торган һәм ял итә торган урыннарны төзекләндерү:

115.1. кешеләрнең күпләп ял итү һәм булу урыннары территориясендә төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә каты өслекләр (плитка яки асфальт рөвешендә), өслекләрнең тоташтыру элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен урналар һәм кече контейнерлар, урам техник жиһазлары, яктырту жиһазлары, архитектура-декоратив яктырту жиһазлары, жирлек мәгълүмат йөртүчеләре, яшелләндерү участкаларын саклау элементларын (металл коймалар, махсус капламалар һ.б. рөвешендә) үз эченә ала;

115.2. пляжлардан тыш, ял итү һәм кешеләр күпләп була торган барлык территорияләргә дә каты өслекле яки утыртылган үлән яки яшел үсентеләр булган үсемлек грунт булырга тиеш;

115.3. ял итү һәм кешеләр күпләп жыела торган урыннар территорияләрендә яшелләндерү участкаларын чәчәк түтәлләре, газоннар, ялгыз, төркем утыртмалары, вертикаль, күпъяруслы, яшелләндерүнең мобиль формалары рөвешендә проектларга кирәк;

115.4. кешеләр күпләп ял итү һәм булу урыннары жиһазландырылган һәм эшли торган бәдрәф кабиналары белән жиһазландырылырга тиеш;

115.5. пычранган саен фонтаннар, буалар, елга ярлары ял итү урыннары территорияләрендә яки кешеләр күпләп жыела торган урыннарда чистартылырга тиеш;

115.6. массакуләм чаралар үткәргәндә, аларны оештыручылар чаралар үткәру урынын жыештыруны, аның янәшәсендәге территорияләргә төзекләндерүне тәэмин итәләр. Чараны үткәру урынын жыештыру һәм аның янәшәсендәге территорияләргә төзекләндерү һәм бозылган төзекләндерү эшләрен торгызу тәртибе чараны үткәругә тиешле рәхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

116. Халык күпләп ял итә торган урыннар территорияләрендә рәхсәт ителми:

- 116.1. савытларны һәм сәүдә жиһазларын моның өчен билгеләнмәгән урыннарда өеп куерга һәм сакларга;
- 116.2. территорияне житештерү һәм куллану калдыклары белән пычрату;
- 116.3. автотранспорт чараларын юарга һәм ремонтларга, файдаланылган ягулык-майлау сыекчаларын агызырга;
- 116.4. автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар урнаштыру, билгеләнгән тәртипне бозып реклама конструкцияләре урнаштыру;
- 116.5. газоннарга, табигый һәм ясалма яшелләндерү объектларына зыян китерү;
- 116.6. кече архитектура формаларын бозу һәм аларны билгеләнгән урыннарыннан күчерү;
- 116.7. сыек азык-төлек калдыкларын сатуратор жайланмаларыннан суга, тротуарларга, газоннарга һәм бистә юлларына сибәргә;
- 116.8. автотранспорт чараларының түләүле парковкаларын законсыз оештырырга;
- 116.9. стационар булмаган объектларны үз белдеге белән урнаштыру;
- 116.10. тротуарларның асфальт-бетон өслеген, якин-тирә яшел зоналарның һәм территорияләренә төзекләндерүнең башка элементларының бөтенлеген бозарга;
- 116.11. территориясендә сәүдә-суыткыч жиһазларын урнаштыру;
- 116.12. халыкның каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен билгеләнгән контейнерларга (бункерларга), калдыклар урнаштыру өчен идарәче оешмалар белән килешүе булмаса, каты көнкүреш калдыкларын контейнерларга (бункерларга) куярга;
- 116.13. тимер-бетон блоklar, багана, коймалар, шлагбаумнар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру юлы белән тротуарларны рөхсәтсез каплау;
- 116.14. сәүдә объектыннан читтә товар кую;
- 116.15. учак кабызырга, шул исәптән ачык уттан файдалануны күздә тоткан чаралар үткәргә, мангалларны һәм ачык ут ярдәмендә ризык әзерләү өчен башка жайланмалар кулланырга.

Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен жыештыру, карап тоту һәм төзекләндерү

117. Йорт яны территориясен жыештыру:

117.1. жыештыру түбәндәге тәртиптә үткәрелергә тиеш: тротуарларны, жәяүлеләр юлларын (бозлавык һәм тайгак булган очракта - ком сибү), ә аннары ишегалды территорияләрен жыештыру;

117.2. кар чистартудан тыш, кар яуган вакытта башкарыла торган жыештыру 8.00 сәгатькә кадәр бара.

Механикалаштырылган жыештыруны машина тизлеге 4 км/сәг. кадәр көндезге вакытта үткәргә рөхсәт ителә.

118. Жәйге жыештыру:

118.1. йорт яны территорияләрен жәйге жыештыру: себерү, юу яки кул белән, яки махсус машиналар ярдәмендә су сибү - күбесенчә иртәнге һәм кичке сәгатьләрдә башкарылырга тиеш;

118.2. тротуарларны бары тик ачык тротуарларда гына, туры сызыклы юл белән каплай торган һәм биналардан урамның йөрү өлешенә юнәткән юлларга юарга кирәк;

118.3. көннең эссе вакытында тротуарларга су сибү кирәк булганда, тәүлегенә ике тапкырдан да ким булмаска тиеш.

119. Кышкы жыештыру:

119.1. түбәләрдә жыелган кар жиргә вакытында төшерелергә һәм юл бие полосасына өелергә, ә киң тротуарларда теземнәргә формалаштырылырга тиеш;

119.2. чистартылган кар тротуарлардан машиналар йөри торган юлдан соң

кырый полоса өлөшөнө, ө ишегалларында-складлау урыннарына өөлөргө тиеш;

119.3. квартал эчендөгө йөрү юлларынан жыелган карны бер үк вакытта бортлы таш белән янөшө урнашкан өөмгө һәм көртлөргө салырга яки, кагыйдө буларак, роторлы кар чистарткычлар ярдөмөндө юл кырыенда урнаштырырга кирөк;

119.4. урамнарның машиналар йөри торган өлөшөннөн газоннар белән аерылып торган 6 метрдан артык киңлектөгө тротуарларда, карны тротуар уртасына алга таба чыгару өчен эттереп куярга рөхсөт ителө;

119.5. тротуарларда теземнөргө һәм өөмнөргө кар салу эшлөре кар яуган вакыттан соң алты сөгатытөн дө соңга калмыйча, ө калган территориялөрдө 12 сөгатытөн дө соңга калмыйча төгөллөнөргө тиеш;

119.6. чиста, куллану калдыклары, ком-тоз катнашмасы һәм реагентлар белән пычранмаган ишегалдында, квартал араларындагы юллардан жыела торган карны яшел үсентелөргө зыян китермичө, кар суларын ерып жибөреп өөп куерга рөхсөт ителө;

119.7. тротуарларны һәм квартал эчендөгө юлларны кулдан чистартканда кар тулысынча, кыргычлар астына кадөр жыелырга тиеш. Камилләшмөгөн катламнар булган очракта, карны алга таба тыгызлау өчен кар катламы калдырып, жыярга кирөк;

119.8. тайгак булса, юл катламнарын ком-тоз катнашмасы белән эшкөртү норма буенча 0,2-0,3 кг/м исөбөннөн бүлгөчлөр ярдөме белән башкарылырга тиеш;

119.9. эшкөрткөннөн соң йомшартылган боз кисөклөре этелөргө яки себерелөргө тиеш, аларның ачык грунтка, агачлар яки газоннарга элөгүенө юл куелмаска тиеш.

120. Яз житү белән тормышка ашырыла:

120.1. канауларны юдырту һәм чистарту, кар сулары нормаль аксын өчен кирөк булган урыннарда су агуны тээмин итү өчен чистарту;

120.2. системалы рөвөштө люкларга һәм яңгыр сулары чөлтөренең кабул итү коеларына кар суы кудыру;

120.3. кар эрөп беткөннөн соң ишегалды территориялөрен кардан һәм боздан чистарту.

121. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен карап тоту:

121.1. күпфатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба - йорт яны территориясен) карап тоту үз эченө ала:

1) даими жыөштыру;

2) карау һәм яңгыр сулары коеларының люкларын һәм рөшөткөлөрен, дренажларны, лотокларны, үткөргөч торбаларны ремонтлау һәм чистарту;

3) инженерлык чөлтөрлөренең күзөтү коеларына, янгында су белән тээмин итү чыганакларына (гидрантларга, сулыкларга һ.б.) тоткарлыксыз керү мөмкинлеген тээмин итү;

4) каты көнкүрөш һәм зур габарит калдыклары жыю һәм чыгару;

5) яшеллөндөрү һәм булган яшел үсентелөрне карау;

6) кече архитектура формаларын карап тору, агымдагы һәм капиталы ремонт.

122. Калдыкларның барлык төрлөре контейнерлар һәм бункерларга жыелырга тиеш, алар су үткөрми торган катламлы контейнер мөйданчыкларына, каты көнкүрөш калдыкларын жыю нормаларына туры китерөп, тиешле күлөмдө жыелырга тиеш.

123. Күп фатирлы йортларда яшөүчө гражданныр:

123.1. йорт яны территориялөрен чиста һәм төртиптө тоталар;

123.2. каты көнкүрөш һәм зур габаритлы калдыкларны бары тик махсус контейнерларга һәм йорт яны территориялөрендө урнашкан махсус мөйданчыкларга гына урнаштыралар.

124. Идарөчө оешмалар тээмин итөлөр:

124.1. каты көнкүрөш калдыклары өчен контейнерлар урнаштыру;

124.2. расланган график нигезендә каты көнкүреш һәм зур габарит калдыклары чыгару;

124.3. контейнерлар (бункерлар) һәм контейнер майданчыклары, аларга керу урыннары чисталыкта һәм төзек хәлдә тоту;

124.4. подъездларга керу юлларында чүп-чар өчен урналар кую, эскәмияләр кую һәм аларны вакытында чистарту;

124.5. тайгак участкаларны ком-тозлы һәм (яки) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкөртү;

124.6. яшел үсентеләрне һәм газоннарны саклау һәм квалификацияле карау;

124.7. тышкы яктырту чараларын төзек хәлдә тоту, караңгы төшү белән аларны кабызу.

125. Йорт яны территориясендә рөхсәт ителми:

125.1. яфракларны, калдыкларның теләсә нинди төрләрән һәм чүп-чарны яндыру;

125.2. хужалык майданыннан читтә киём-салым, келәмнәр һәм башка предметларны элөп куярга;

125.3. контейнер майданчыкларына керу юлларын томаларга;

125.4. урам һәм юлларның машиналар йөри торган өлөшенә, тротуарларга, газоннарга һәм яшел зоналарга контейнерлар (бункерлар) куярга;

125.5. йорт яны территорияләрән тотып алырга, шул исәптән шлагбаумнарны яки үтәлисез йөрү өчен автоматик юлларны, билгеләнгән тәртипне бозып рөхсәтсөз куярга;

125.6. йорт ишегалларын рөхсәтсөз төзөргә;

125.7. йорт яны территориясен тимер-томыр, көнкүреш һәм төзелеш калдыклары һәм материаллар, шлак, көл һәм башка житештерү һәм куллану калдыклары белән бүлөп куярга, тараны складларга һәм сакларга;

125.8. юынтык суларны түгү, чүп-чарны һәм калдыкларны ташлау;

125.9. автотранспорт чараларына түлөүле машина кую урыннары оештыру;

125.10. квартал эчөндөгө юлларны тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру юлы белән рөхсәтсөз каплау;

125.11. машиналарны юу, ягулык материалларын агызу, машинаның тормозын, тавышын көйлөү;

125.12. кешеләр сәламәтлегенә һәм әйлөнә - тирә мохиткә тискәре йогынты ясыи торган теләсә нинди эшне башкарырга;

125.13.. йорт яны территориясенөң ишегаллары буйлап транспортның транзит хәрәкәтөн тормышка ашыру;

125.14. учак кабызырга, шул исәптән ачык уттан файдалануны күздә тоткан чаралар үткәрергә, мангалларны һәм ачык ут ярдөмендә ризык эшкөртү өчен башка жайланмалар кулланырга;

125.15. ел фасылына карамастан, яшеллөндөрдөргән территорияләрдә, балалар, спорт һәм хужалык майданчыкларында транспорт чараларын, шул исәптән комплектланмаган (төзөк булмаган), урнаштыру, торгызу эшләрән мәжбүри үткөрү шарты белән, бу территорияләрдә кирәкле эшләрне башкару очраklarыннан тыш.

Тиешле тәртиптә төзелгән һәм дөүлөт кадастр исәбенә куелган жир кишәрлекләрөнөң милөкчеләре, әгәр Россия Федерациясө законнарында каралган мәжбүри таләпләрне бозмаса, аларга стационар булмаган сөүдә объектларын урнаштырырга мөмкин.

126. Идарөчө оешмалар тәэмин итөләр:

126.1. яшел утыртмаларның сакланышын һәм бөтөнлегөн;

126.2. жәй көне коры һава шартларында газон, чәчәк түтәлләре, агачлар һәм куакларга су сибү;

126.3. төзелеш материалларын, ком, чүп-чар, кар, боз һ.б. куймыйча газоннарның саклануы һәм бөтенлеге;

126.4. агачлар һәм куаклар утырту, юллар челтәрен үзгәртү һәм жиһазлар урнаштыру, агротехник шартларны саклап билгеләнгән тәртиптә килештерелгән проектлар буенча гына яңадан планлаштыру.

127. Йорт яны территориясен төзекләндерү:

127.1. һәр йортның территориясендә, кагыйдә буларак, булырга тиеш:

1) киём киптерү өчен, киём-салым, келәмнәр һәм өй әйләнеше предметларын чистарту өчен хужалык майданчыгы;

2) өлкәннәр өчен ял итү майданчыгы;

3) балалар өчен уен һәм спорт майданчыкларын яшелләндерү һәм балаларның жәйге һәм кышкы ялы өчен кече архитектура формаларын кирәкле жиһазлар белән тәэмин итү.

128. Өгәр территориянең күләме мөмкинлек бирә икән, участок чикләрендә этләрне йөртү өчен майданчык урнаштырылырга мөмкин.

129. Йортлар подъездлары каршындагы майданчыклар, юл йөрү һәм жәяүлеләр юллары каты өслекле булырга тиеш. Каты өслек урнаштырганда кар һәм яңгыр суларына иркен агу мөмкинлеге каралырга тиеш.

130. Торак йортларга урнаштырылган жәмәгать билгеләнешендәге биналар йортның торак өлешеннән изоляцияләнгән керү юллары булырга тиеш, шул ук вакытта персонал автотранспортның тукталышы ишегалды территориясеннән читтә урнашырга тиеш.

131. Жәмәгать билгеләнешендәге биналар өчен материаллар, продукция ташу тәрәзәләр һәм фатирларга керү юллары урнашкан торак йорт ишегалды ягыннан рөхсәт ителми. Бушатуны торак йортларның тәрәзәсез ягыннан жир асты тоннельләре яки ябык дебаркадерлар, юллар ягыннан башкаралар.

132. Транспорт чараларын квартал эчендәге территорияләрдә урнаштыру кешеләрне, шулай ук жыештыру һәм махсус техниканы тоткарлыксыз йөртүне тәэмин итәргә тиеш.

Шәхси торак төзелеше территорияләрен жыештыру

133. Торак йортлар хужалары көн саен жир кишәрлеген (шул исәптән кардан да) жыештыралар.

134. Шәхси торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:

134.1. карны этеп чыгарырга, чүп-чарны ташларга, шлак ташларга, өй тирәсенә сыек көнкүреш калдыклары агызырга;

134.2. юлларның йөрү өлешенә, ишегаллары һәм янәшәсендәге территорияләрдән чистартылган кар һәм боз чыгарырга яки күчерергә.

V. Территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

135. Территорияне төзекләндерүнең аерылгысыз компоненты булган территорияне төзекләндерү элементлары булу проект документларында гамәлдәге закон таләпләре нигезендә эшләнәргә һәм каралырга тиеш.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияне төзекләндерү элементларына проект документлары мәдәни мирас объектларын саклау, куллану, популярлаштыру һәм дөүлэт тарафыннан саклау өлкәсендә вәкаләтле органнар белән килештерелә.

Озын яисә даими файдаланудагы территорияне төзекләнדרүнең стационар элементлары аларны кулдан күчерү мөмкинлеген булдырмас өчен ныгытылырга тиеш.

136. Төзекләнדרү элементларын, аларны торгызу һәм ремонтлау эшләрән дә кертеп, төзекләнדרү элементлары хужалары башкара.

Яшелләнדרү

137. Яшел үсентеләр территорияне төзекләнדרүнең мәжбүри элементы булып тора.

Төзекләнדרү эшләрән башкарганда булган яшел үсентеләрне мөмкин кадәр саклап калырга кирәк.

138. Жирлек территориясендә яшелләнדרүнең ике төре кулланылырга мөмкин: стационар - үсемлекләрне грунтка утырту һәм үсемлекләрне мобиль - махсус күчмә савытларга утырту (контейнерлар, вазоннар һ.б.).

Стационар һәм мобиль яшелләнדרү архитектура-ландшафт объектларын (газоннар, бакчалар, чәчәк түтәлләре, куаклар һәм агачлар белән майданчыклар һ.б.) түзү өчен рельефның табигий һәм ясалма элементларында, түбәләрдә (түбә яшелләнדרү), биналарның һәм корылмаларның фасадларында (вертикаль яшелләнדרү) кулланалар.

139. Яшелләнדרү объектларын тоту - яшел утыртмаларны карау һәм яшелләнדרелгән территорияләрне төзекләнדרү элементларын карап тоту, күләмле корылмаларның конструктив элементларын аз гына деформацияләүне һәм зарарлануларын бетерү, шулай ук жәйге һәм кышкы чорда күчмә кече формаларны жыю эшләрә комплексы ул.

140. Яшел үсентеләр хужалары:

140.1. яшел үсентеләрне саклауны һәм квалификацияле карауны тәэмин итәләр;

140.2. елның жәй айларында коры һава шартларында газоннарга, чәчәк түтәлләренә, агачларга һәм куакларга су сибүне тәэмин итәләр;

140.3. газоннарның сакланышын һәм бөтенлеген тәэмин итәләр;

140.4. яшелләнדרү объектларында сулыклар булган очракта аларны чисталыкта тоталар һәм аларны 10 елга бер тапкырдан да ким булмаган капитал чистарталар;

141. Яшелләнדרелгән территорияләрдә рөхсәт ителми:

141.1. аларның эшчәнлеген һәм хезмәт күрсәтүне тәэмин итү өчен билгеләнгән төзелешләрдән тыш төзелеш урнаштыру;

141.2. рөхсәтсез агач һәм куак утырту, газоннарны һәм чәчәклекләрне юк итү;

141.3. агачларга һәм башка яшел үсентеләргә гамак, таган, турниклар, кер ю өчен бау, агачларга тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын, күрсәткечләр, афишаларны, игъланнар, агитация материаллары, техник конструкцияләр, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәэмин итү чараларын эләргә, баганалардан, коймалардан, реклама щитларыннан, электр үткәргечләрдән, лампалардан чөнечкеле киртәләр тарттырып куярга;

141.4. стационар булмаган объектларны, шулай ук юл сервисы объектларын урнаштыру, шул исәптән автомобильләр кую урыннарын һәм парковкаларны ел фасылына карамастан урнаштыру;

141.5. төзелеш һәм башка материаллар, калдыклар, чүп-чар, бозлавыкка каршы материаллар һәм башка зарарлы матдәләр, шулай ук ком һәм бозлавыкка каршы реагентлар белән пычранган кар, боз кисәкләрән өеп кую;

141.6. бакчалар казу;

141.7. йорт хайваннарын газоннарда һәм чәчәкләрдә йөртәргә;

141.8. яфракларны, үләнне, ботакларны яндыру, шулай ук аларны лотокларга һәм башка суүткәргеч жайланмаларга себереп төшерергә;

141.9. чүп-чарны газоннарда ташларга;

141.10. учак кабызырга, шул исәптән ачык уттан файдалануны күздә тоткан чаралар үткәргә, мангалларны һәм ачык ут ярдәмендә ризык эшкәртү өчен башка жайланмалар кулланырга;

141.11. агачларны сок, сумала алу өчен кисергә, аларга башка механик жәрәхәтләр ясарга;

141.12. яшелләнделгән территорияләрдә урнашкан скульптураларны, эскәмияләрне, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозарга;

141.13. агачларның тамырларын кәүсәсеннән 1,5 метрдан якин ераклыкта ачырга һәм агачларның муенын жир яки төзелеш калдыклары белән күмәргә.

Киртәләр

142. Киртәләргә урнаштыру-төзекләндерүнең өстәмә элементы булып тора.

143. Киртәләр аерыла:

1) билгеләнеш буенча (декоратив, саклагыч, аларның ярашуы);

2) биеклегә буенча (түбән-1,0 м, урта-1,1-1,7 м, югары-1,8-3,0 м);

3) материал төре буенча (металл, тимер-бетон һәм башкалар);

4) караш өчен үткенлек дәрәжәсе буенча (үтә күренмәле, тонык);

5) стационарлык дәрәжәсе буенча (даими, вакытлы, күчмә) һәм башка киртәләр.

Киртәләргә проекткалар аларның урнашу урынына һәм гамәлдәгә дәүләт стандартлары, сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларына, индивидуаль проекткалар проекткаларына бәйләп рәвештә башкарыла.

144. Мәдәни мирас объектлары территорияләрен койма белән әйләндереп алуны әлеге территорияләргә өчен билгеләнгән шәһәр төзелеш рәгламентлары нигезендә башкарырга кирәк.

Өслекләргә каплау

145. Жир өслегә каплауы жирлек территориясендә куркынычсыз һәм уңайлы хәрәкәт шартлары тәэмин итә, шулай ук жирлек төзелешенә архитектур йөзен формалаштыра.

Төзекләндерү максатлары өчен түбәндәгә капламалар билгеләнгән:

1) каты (капиталь) капламалар - монолит яки жыелма капламнар, шул исәптән асфальтобетоннан, цементобетоннан, табигий ташлардан башкарылган;

2) йомшак (капиталь булмаган) капламалар-табигий халәттә, тыгызланган яки ныгытылган кушылмаларда булган табигий яки ясалма материаллардан (шул исәптән ком, вак таш, гранит, керамзит, резин валчыклары) башкарыла торган капламнар;

3) газон капламнары-үлән капламын әзерләү һәм утырту буенча махсус технологияләргә буенча башкарыла торган каплау;

4) катнаш капламалар - капламнарны (рәшәткәле плитка яки газон рәшәткәсе, газонга күмелгән яки йомшак катлам) берләштерүче капламалар.

146. Каплау төрләрен сайлап алуны аларның максатчан билгеләнеше нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк:

1) каты - мөмкин булган чик йөкләнешне, характерын һәм хәрәкәт составын, проекткалар вакытында гамәлдә булган яңгынга каршы таләпләргә исәпкә алып;

2) йомшак-аерым территорияләргә төзекләндергәндә аларның махсус үзенчәлекләрен исәпкә алып (шул исәптән балалар, спорт майданчыклары, этләргә урамда йөртү өчен майданчыклар, жәяүлеләр юллары);

3) иң экологик булган газон һәм катнаш.

Каты каплау төрләрә коры хәлдә 0,6дан ким булмаган, юеш хәлдә 0,4тән ким булмаган тоташтыру коэффициентны белән кытыршы өслекле булырга тиеш.

Өслекләрнең тоташуы

147. Өслекнең тоташу элементларына, гадәттә, төрле төрдәге борт ташлары, пандуслар, баскычлар керә.

Борт ташлары

148. Юл борт ташлары тротуар һәм машиналар йөрү өлеше кисешкән урында, машиналар йөрү өлеше дәрәжәсеннән кимендә 150 мм артык булырга, юл өслеге ремонтланган очракта да сакланырга тиеш.

Транспорт газонга керергә мөмкин булган урыннарында газонга керүне булдырмау өчен югары бортлы таш куллану зарур.

Газон белән жәяүлеләр коммуникацияләре капламы тоташкан жирдә, газон биеклегеннән кимендә 50 мм артучы бакча бортын урнаштырырга мөмкин, бу газонны саклый һәм аның хезмәт итү вакытын арттырып, үсемлек пычрагы, чүп-чар элөгүне булдырмый кала.

Жәяүлеләр зоналары территориясендә төрле типтагы каплау өчен табигый материаллар (кирпеч, агач, валуннар, керамик борт һ.б) кулланырга мөмкин.

Баскычлар, пандуслар

149 Жәяүлеләр коммуникацияләреннән 60 промилдән артык авыш булса, баскычлар урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм башка объектлар урнашкан урыннарда жәяүлеләр коммуникацияләрендә, инвалидлар һәм картлар йортларында баскычлар 50 промилдән артык авыш булса, аларга һичшиксез, пандус куюны күз алдында тотарга кирәк.

Бордюр пандусының авышлылыгы 1: 12 кабул ителә.

Төшү һәм күтәрелеш вакытында баскычларның беренче баскычларын ачык контраст буяулар белән аерып буярга кирәк.

Тышкы баскычларның барлык баскычлары бер марш чикләрендә баскычларның киңлегә һәм биеклегә буенча бертөрле билгеләнә.

Пандусны томалап торучы конструкцияләр булмаса, 75 мм биеклектәге киртәле бортикны һәм тотканы күз алдында тотарга кирәк.

Пандус башында һәм ахырында горизонталь юл участоклары тирә-юньдәге өслекләрдән текстура һәм төс белән аерылып тора.

Ике як буенча да баскычлар яки пандуслар 800-920 мм биеклектә түгәрәк яки турыпочмаклы, кул белән тоту өчен уңайлы һәм дивардан 40 мм биеклектә торган тотка карала.

Мәйданчыклар

150. Жирлек территориясендә түбәндәге мәйданчыклар бар: балалар уйнау өчен, өлкәннәр өчен ял итү, спорт белән шөгыйльләнү, чүп жыю урыннары, этләрне урамда йөртү һәм дрессировкалау, автомобиль кую урыннары.

Төркәлгән мәдәни мирас һәйкәлләре һәм аеруча саклаулы табигый территорияләре зоналары чикләрендә мәйданчыкларны урнаштыру һәйкәлләрне саклау, табигыйтән файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча вәкаләтле органнар белән килештерергә тәкъдим ителә.

Йорт яны территорияләре, кагыйдә буларак, балалар өчен уен һәм спорт майданчыклары белән тәэмин ителергә тиеш. Майданчыклар төзек һәм имгәнү куркынычы булмаган инвентарь белән тәэмин ителергә тиеш.

Балалар майданчыклары

151. Балалар майданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым майданчыклар яки яшь мәнфәгатьләренә кагылышлы комплекслы уен майданчыклары буларак оештырыла.

Балалар майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләрне үз эченә ала: йомшак өслек төрләре, газонлы майданчык өслеген тоташтыру элементлары, яшелләндерү, уен жиһазлары, эскәмияләр һәм урналар, яктырту жиһазлары.

152. Торак йортлар һәм ижтимагый биналар тәрәзәләреннән мөктәпкәчә яшьтәге балалар майданчыклары чикләренә кадәр ераклык 10 метрдан да ким булмаска тиеш, кече һәм урта мөктәп яшәндәге - 20 метрдан да ким булмаска тиеш, комплекслы уен майданчыклары - 40 метрдан да ким булмаска, спорт-уен комплекслары - 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

Балалар өчен уен майданчыклары контейнер майданчыкларыннан 20 метрдан да ким булмаска тиеш

153. Балалар майданчыклары булырга тиеш:

153.1. жәй көне тигез булмаган өслекне ком салу белән планлаштыру;

153.2. иртәнге вакытта себерергә һәм юешләтергә;

153.3. майданчыкта коймалар һәм корылмалар елга бер тапкырдан да ким булмыйча буялырга, ә ремонт- кирәк булганда гына башкарылырга тиеш;

153.4. транзит жәяүлеләр хәрәкәтеннән, юллардан, борылу майданчыкларыннан, кунак тукталышларыннан, калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру майданчыкларыннан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участкаларыннан аерым торырга тиеш.

Имгәнүләр булмасын өчен майдан территориясендә чыгып торучы тамыр яки аскы ботак, жир өслеге өстендә урнашкан иске, киселгән жиһазлар (стойкалар, фундаментлар) булуы рөхсәт ителми (кагыйдә буларак, турниклар һәм качельлар).

Якын-тирә территорияләренә реконструкцияләгәндә балалар майданчыклары территориясендә эш алып бару һәм төзелеш материалларын урнаштыру рөхсәт ителми.

Яктырту жиһазлары, кагыйдә буларак, майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында эшләргә тиеш.

Яктырту жиһазларын 2,5 метрдан ким биеклектә урнаштыру рөхсәт ителми.

Уен жиһазларын урнаштыру куркынычсызлык норматив параметрларын исәпкә алып башкарылырга тиеш.

154. Балалар майданчыкларын карап тоту һәм аларда куркынычсызлыкны тәэмин итү өчен җаваплылык аларны гамәлгә ашыручы затларга йөкләнә.

Спорт майданчыклары

155. Спорт майданчыклары халыкның барлык яшь төркемнәре өчен дә физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән.

Спорт майданчыгы территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә үз эченә ала: йомшак яки газон өслеге (жәйге чорда), спорт жиһазлары.

Спорт майданчыклары яшелләндерелә һәм койма белән әйләндереп алына. Яшелләндерү майданчыгы периметры буенча урнаштырыла, вертикаль яшелләндерү кулланырга мөмкин. Койманың биеклегенә 2,5-3 м тәшкит итә, бер-берсенә карата

мәйданчыклар тоташкан урында-1,2 м дан да ким түгел.

Спорт жиһазлары спорт, физкультура мәйданчыкларында яки рекреация составында махсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрендә (сәламәтлек сукмакларында) урнаштырыла. Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлар рәвешендәге спорт жиһазлары завод эшләп чыгарган, шулай ук махсус эшкәртелгән өслекле бүрәнәдән һәм бруслардан эшләнгән булырга мөмкин (ярыклар, сколлар һ.б.булмау).

Ял мәйданчыклары

156. Торак төзелеше территориясендә өлкән яшьтәге халыкның тыныч ял итү һәм өстәл уеннары өчен билгеләнгән ял мәйданчыклары оештырырга мөмкин. Торак йортларның тәрәзәләреннән тыныч ял итү мәйданчыклары чикләренә кадәр ераклык 10 метрдан да ким булмаса тиеш, тавышлы өстәл уеннары мәйданчыклары - 25 метрдан да ким булмаса тиеш.

Ял мәйданчыгында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге гадәттә үз эченә ала: каты өслек төрләре, газонлы мәйданчык өслеген тоташтыру элементлары, яшелләндерү, ял итү өчен эскәмияләр, эскәмияләр һәм өстәлләр, урналар (ким дигәндә, һәр эскәмиядә берәр), яктырту жиһазлары.

Мәйданчыкны каплау плиткалар рәвешендә проектларга тәкъдим ителә. Ял итү мәйданчыклары һәм балалар мәйданчыклары белән бергә балалар уеннары зонасында каты өслек урнаштырырга киңәш ителми.

Парклар территорияләрендә үлөндә ял итү өчен мәйданчыклары оештырылырга мөмкин.

Этләрне йөртү өчен мәйданчыклар

157. Этләрне йөртү өчен мәйданчыклар вәкаләтле органнар белән билгеләнгән тәртиптә килешенгән урыннарда урнаштырыла.

Этләрне урамда йөртү мәйданчыгы территориясендә төзекләндерү элементлары исемлеге төрле өслек төрләре, коймалар, эскәмияләр, урналар, эскрементларны утильләштерү өчен контейнер, яктырту һәм мәгълүмати жиһазларны үз эченә ала. Периметраль яшелләндерүне карау тәкъдим ителә.

Этләрне йөртү өчен мәйданчыклары микрорайоннан һәм торак районның гомуми файдалану территорияләреннән, яшел утыртмалардан ирекле, метрополитен линияләренең техник зоналарында һәм гомуми жирлек магистральләрендә, беренче һәм икенче поясларның су белән тәэмин итү чыганакларының санитар зонасынан читтә 110 кВттан артык булмаган көчәнешле электр тапшыру линияләре астында урнашырга тиеш.

Торак билгеләнешендәге территорияләрдә урнашкан этләрне йөртү өчен мәйданчыклар күләме 400-600 кв. м чикләрендә кабул ителә, башка территорияләрдә - 800 кв. м. га кадәр, килеп туган төзелеш шартларында, булган территорияль мөмкинлекләрдән чыгып, мәйданчыкларның киметелгән күләме кабул ителергә мөмкин.

Мәйдан чигеннән торак һәм жәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр ераклык 25 метрдан да ким булмаса тиеш, ө балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар, спорт мәйданчыклары, ял мәйданчыклары участкаларына кадәр - 40 метрдан да ким булмаса тиеш.

Мәйданчык коймасы, кагыйдә буларак, 1,5 метрдан да ким булмаган жиңел металл челтәрдән башкарыла. Элемент һәм койма секцияләре арасындагы ераклык,

аның түбән ягы һәм жирдә хайваннар өчен майданчыктан чыгып китәргә яки үзенә жәрәхәт ясарлык булырга тиеш түгел.

Майданчык территориясендә майданчыкны файдалану кагыйдәләре белән мәгълүмати стенд урнаштырылган булырга тиеш.

158. Йорт хайваннары хужалары үз хайваннарының экскрементларын мөстәкыйль рәвештә жыюны һәм утильләштерүне башкаралар.

Эт хужалары хайваннарының башка хайваннарга һәм кешеләргә куркыныч йогынтысын булдырмый калырга, шулай ук тирә-юньдәгеләр өчен санитар нормалар нигезендә тынычлыкны тәэмин итәргә, гамәлдәге санитар-гигиена һәм ветеринария кагыйдәләрен үтәргә тиеш.

Машина тору майданчыклары

159. Авыл жирлегә территориясендә түбәндәге төр машина тору урыннары урнашкан: автомобильләргә кыска вакытлы һәм озаклап саклау.

Автотранспорт чараларын озак вакыт һәм кыска вакыт эчендә саклау участогында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегә түбәндәгеләрдән гыйбарәт: каты өслек төрләре, өслекләргә тоташтыру элементлары, коймалар, чүп-чар өчен урналар яки кече контейнерлар, яктырту жиһазлары, мәгълүмат жиһазлары (күрсәткечләр).

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участкаларына керү юллары жәяүлеләр юлларының төп юнәлешләре белән кисешергә тиеш түгел.

Автотранспорт чараларын озак вакыт һәм кыска вакытлы саклау участогы аша транзит жәяүлеләр юлларын оештыру рөхсәт ителми.

Автотранспорт чараларын озак вакыт һәм кыска вакытлы саклау участогы калган территориядән 3 метрдан да ким булмаган яшел үсентеләр полосасыннан изоляцияләнергә мөмкин.

Кече архитектура формалары

160. Кече архитектура формаларын урнаштыру төзелеш, биналарны һәм корылмаларны реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау проект документлары, шулай ук “Төзекләндерү” яки эскиз тәкъдимнәре проектлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Кече архитектура формаларын проектолаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларыннан файдаланырга киңәш ителә. Авыл жирлегенең үзәге, бистәдәге күп функцияле үзәкләр һәм кече архитектура формалары зоналары өчен проектлар шәхси проект эшләнмәләре нигезендә проектолануы тиеш.

161. Кече архитектура формаларына карата төп таләпләр булып тора:

161.1. архитектура һәм ландшафт тирәлегә характерына, территорияне төзекләндерү элементларына туры килү;

161.2. материалларның югары декоратив һәм эксплуатацион сыйфатлары, тышкы мохит йогынтысын исәпкә алып, аларны озак вакыт дәвамында саклап калу;

161.3. ныклык, ышанычлылык, конструкциянең куркынычсызлыгы.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары

162. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары.

162.1. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан каралган булырга тиеш.

Гамәлдәге такталардан һәм режимлы табличкалардан тыш, тышкы мәгълүмат чаралары вәкаләтле орган белән килештерелгән паспорт нигезендә һәм аның белән

тулысынча яраштырып урнаштырыла һәм файдаланыла.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары хужалары аларны тиешле халәт белән тәэмин итә, тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштыру урыннарын үз вакытында ремонтлый һәм жыештыра.

Тышкы реклама һәм мәгълүматны аларга реклама яки мәгълүмати хәбәр урнаштырмыйча урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәгълүмат кырына зыян китерү, шулай ук тышкы реклама чараларын һәм мәгълүматны полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән каплау рәхсәт ителми.

Реклама яки мәгълүмати конструкция хужасы территорияне төзекләндерүне һәм (яки) фасадның тышкы күренешен монтажлау (демонтаж) булгач өч тәүлек эчендә торгыза.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары, аларның фундаменталь блогы булганда, фундаменталь блок белән бергә сүтелергә тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштырганда корылмаларга зыян китерү, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклығын һәм тотрыклылыгын киметү рәхсәт ителми.

162.3. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары түбәндәге төрдә булырга мөмкин:

- дивар конструкциясе;
- декоратив панно;
- консоль конструкциясе;
- түбә конструкциясе;
- витриналы конструкция;
- учреждение тактасы;
- режимлы табличка;
- модульле төзелеш;
- күләмле-пространстволы композиция;
- щит конструкциясе;
- флаглы композиция;
- специализированная конструкция.

162.4. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларына гомуми таләпләр:

тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, эзерләү һәм урнаштыру Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) турында төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, Россия Федерациясе законнары таләпләренә, аларны саклау һәм куллану таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш;

тышкы мәгълүмат чараларында мәгълүмат Россия Федерациясе дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы закон таләпләрен үтәү белән урнаштырылырга тиеш.

Ике һәм аннан да күбрәк тел куллану очрагында текстлар эчтәлегә һәм техник бизәлешә буенча охшаш, дәрәс һәм аңлаешлы итеп эшләнгән булырга тиеш.

163. Тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру рәхсәт ителми:

1) күпфатирлы торак йортларның фасадларында:

- торак бина чикләрендә, торак булмаган бина белән турыдан-туры алып торган беренче һәм икенче кат арасында урнаштырылган конструкцияләрдән тыш;
- торак йорт габаритларында урнашкан кеше яшәми торган биналарның чикләреннән тыш, мәгълүмат конструкциясен урнаштыручы зат тарафыннан 1,5 метрдан да артмаган һәм торак булмаган бина белән турыдан-туры алып торган беренче һәм икенче катлар арасында урнашкан конструкцияләрдән тыш, алып торган торак йорт габаритларында урнашкан торак булмаган биналарның чикләреннән тыш;

- тәрәзә һәм ишек проемларын, шулай ук витражларны һәм витриналарны тулысынча яки өлешчә каплау рәвешендә, шул исәптән, әлеге Кагыйдәләрдә каралган очрақлардан тыш, алдан төзелгән биналарда;
- лоджиялар, балконнар конструкцияләрендә, әгәр бу керү төркеменең проект төкәдиме белән каралмаган булса;
- бер ишек булганда бер конструкциядән артык;
- 2) торак булмаган бина фасадларында:
  - биш катлы биналарда вертикаль консоль конструкцияләре;
  - әлеге Кагыйдәләрдә каралган очрақлардан тыш, икенче кат тәрәзәләренең түбән дәрәжәләреннән югарырак;
- 3) керү төркемнәре фриз, козырекларында:
  - бер ишек булганда бер конструкциядән артык;
  - керү төркемнәре фризасында урнашкан тәрәзәләрдә, фон конструкцияләре рәвешендә;
- 4) - 1959 елга кадәр төзелгән мәдәни мирас объектларында, тарихи биналарда:
  - фон конструкцияләре, ут тартмалары, динамик конструкцияләрдән тыш, витриналы һәм консоль конструкцияләр, декоратив панно;
  - жемелдәүекле ут кулланып;
  - архитектура фоны белән ярашмый торган контрастлы һәм артык төслә ут;
- 5) әлеге объект проектында каралмаган 400 кв. метрдан артык мәйданлы административ-офис, сәүдә, мәдәни-күңел ачу, спорт объектларында;
- 6) шәхси яки күпфатирлы торак йортлар территориясендә аерым торучы конструкцияләр рәвешендә;
- 7) бу Кагыйдәләрдә каралган очрақлардан тыш, биналарда үтә күренмәле проемнарны ябучы һәм чикләүче витриналар, тәрәзәләр, аркалар, архитектур детальләр һәм декоратив-сәнгать бизәлеше, суперграфика;
- 8) эркерларда, колонналарда, пилястраларда, балконнарда;
- 9) мемориаль такталардан 2,0 метрга якын арада;
- 10) адреслы атрибутиканы томалаучы (урам исемнәре һәм йортлар номерлары күрсәткечләре);
- 11) мәгълүмат кырының гомуми мәйданыннан 10% тан артык булган "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9нчы статьясы (оешманың фирма исеме (атамасы), аның урнашу урыны (адресы) һәм аның эш режимы турында мәгълүмат) нигезендә мәжбүри булмаган мәгълүмат, аерым алганда, товарлар һәм хезмәтләр исемлегенә, аренда турында мәгълүмат, биналарны сату, модульле конструкцияләр рәвешендәге элмә такталардан, шулай ук щит һәм витрин конструкцияләрдән тыш;
- 12) тексттан башка гына сурәتلәрне үз эченә алган;
- 13) төсә буенча фасадның архитектур фоны белән туры килмәү;
- 14) яктыртуның ачык ысулын кулланып.

VI. Коммуникацияләренә төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен үткөрүгә төп таләпләр

164. Грунтны казу яки юл катламнарын ачу (жир асты коммуникацияләрен сузу, реконструкцияләү яки ремонтлау, свай һәм шпунт кую, электр тапшыру линияләрен, элемент баганаларын урнаштыру (алмаштыру), яктырту баганалары, грунтны планлаштыру, инженерлык эзләнүләре вакытында эшләр һәм башка эшләр) белән бәйле эшләр бары тик Югары Ослан муниципаль районы Башкарма комитеты

тарафыннан бирелгән язма рәхсәт (жир эшләрән житештерүгә ордер) булганда гына башкарыла.

165. Жирлек территориясен төзекләндерү белән бәйле жир, төзелеш һәм ремонт эшләрән оештыру һәм үткөрү тәртибе, жир эшләрән башкаруга ордер ясау һәм алу Муниципаль хокукый актларның билгеләнгән таләпләре нигезендә башкарыла.

166. Яшел утыртмаларны казып алырга яки күчереп утыртырга кирәк булганда, тиешле тәртиптә Башкарма комитет карарын рәсмиләштерергә һәм яшел утыртмаларны казып алырга яки күчереп утыртырга кирәк.

167. Жирлек юллары буенча хәрәкәтне вакытлыча чикләү яки туктату вәкаләтле орган тарафыннан юлның ике ягында заказчылар һәм эшләр житештерүчеләр, эшләр сроклары, карап чыгу мөмкин булган маршрутлар турында кирәкле барлык мәгълүматны үз эченә алган мәгълүмат щитын урнаштыру белән мәжбүри рәвештә бирелгән рәхсәт нигезендә гамәлгә ашырыла. Күрсәтелгән щитның рәвеше һәм эчтәлегә рәхсәт бирү буенча муниципаль хезмәт күрсәтүнең тиешле административ регламенты белән билгеләнә.

168. Яраклылык вакыты чыккан ордерлар буенча коммуникацияләрне төзегәндә, төзекләндергәндә жир эшләрән башкару рәхсәтсез дип санала.

VII. Уңайлы мохиткә аерым таләпләр

169. Торак мохитне, урамнарны һәм юлларны, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын проектлаганда өлкән яшьтәге кешеләр һәм инвалидлар өчен торак пунктларның мохитеннән файдалану мөмкинлеген, әлегә объектларны картлар һәм инвалидлар хәрәкәт итә торган элементлар һәм техник чаралар белән тәэмин итүне күздә тотарга тәкъдим ителә.

Өлкән яшьтәге затлар һәм инвалидлар йөри торган техник чараларны һәм жиһазларны проектлау, төзү, урнаштыру заказчы тарафыннан расланган проект документациясе нигезендә яңа төзелеш вакытында тормышка ашырырга тәкъдим ителә.

VIII. Бина (алардагы биналарның) һәм корылмаларның милекчеләренең якин-тирә территорияне төзекләндерүдә катнашу тәртибе

170. Жирлек территорияләренең тиешле санитар торышын тәэмин итү, әйләнә-тирә мохитне пычратудан саклау һәм яклау буенча чараларны тормышка ашыру максатыннан, жирлек территориясен килешү буенча жыештыру һәм санитар карап тоту өчен хужалык итүче субъектларга һәм физик затларга беркетелә.

171. Хужалык итүче субъектлар һәм физик затлар, әгәр законда яки килешүдә башкасы каралмаган булса, яқындагы территорияне жыештыру һәм санитар карап тотуны түбәндәге тәртиптә башкарырга хокуклы:

171.1. идарәче оешмалар-күп фатирлы йортларның йорт яны территориясе, шулай ук төп фасадның 5 метр радиуста яки урамның машиналар йөри торган өлешенә кадәр күп фатирлы йорт территориясе каршындагы жир участогы (объект юл буенда урнашкан очракта);

171.2. социаль өлкә учреждениеләре (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләре) - бирелгән жир кишәрлегә чикләрендә территорияләр, шулай ук төп фасадның 10 метр радиуста урнашкан территориясе каршындагы жир участогы яисә урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр (юл буенда объект урнашкан очракта) башка яктан-10 м радиуста;

171.3. күпфатирлы торак йортларда кеше яшәми торган биналарны эксплуатацияләүче затлар бинаның бөтен озынлыгы дәвамында якындагы территорияне, киңлеге - 10 м яисә юл бордюрына кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта), идарәче оешма белән килешү булмаган очракта, тирә - юньне жыештырырга хокуклы;

171.4. сәнәгать предприятиеләре һәм барлык милек формаларын оештыру - аларга керү юллары, тротуарлар, алар янындагы коймалар, санитар-сак зоналары. Предприятиеләрнең санитар-сак зоналары гамәлдәге санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләренә туры китереп билгеләнә;

171.5. төзүче - төзелеш мәйданчыкларының якын-тирә территорияләре һәм аларга керү юллары, гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә 50 м радиуста;

171.6. торак йортлар хужалары -бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә (яки жир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, фактта урнашкан жир кишәрлеге чиге буенча) һәм яисә урамның машиналар йөри торган өлешенә кадәр 5 м (объект юл буенда урнашкан очракта);

171.7. стационар булмаган объектлар (лотоклар, киосклар, павильоннар һәм башка стационар булмаган сәүдә объектлары) һәм сезонлы кафелар хужалары - жир кишәрлеге объектын урнаштыру өчен бирелгән территория һәм тышкы чиктән 10 м ераклыкта һәм урамның машиналар йөри торган өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

171.8. базарларның идарә компанияләре, сәүдә һәм жәмәгать туклануы оешмалары (рестораннар, кафе, кибетләр) - бирелгән жир участогы чикләрендә һәм участок чикләреннән 50 м радиуста якын-тирә территория (объект юл буенда урнашкан очракта);

171.9. биналарның милекчеләре яки башка хокукка ия булучылар - бина периметры, корылма яки бирелгән жир участогы чикләре һәм участок чикләреннән 10 м радиуста якын-тирә территория (объект юл буенда урнашкан очракта);

171.10. автомобиль юлына бүлеп бирелгән полоса чикләрендә һәм башка жир кишәрлекләрендә урнашкан ягулык станцияләре-бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә һәм участок чикләреннән 50 м радиуста урнашкан территория һәм урамның машиналар йөри торган өлешенә кадәр;

171.11. гараж кооперативлары-бирелгән жир участогы чикләрендә, участок чикләреннән 50 м радиуста урнашкан территория һәм урамның машиналар йөри торган өлешенә һәм аларга керү юлларына кадәр;

171.12. жирләү урыннары-бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә һәм участок чикләреннән 10 м радиуста якын-тирә территория;

171.13. гомуми файдаланудагы территорияләр - бурычлар вәкаләтле органга йөкләнә;

171.14. жир кишәрлекләре хокукына ия булучылар - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә (яки жир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, фактта урнашкан жир участогы чиге буенча) һәм жир участогының тышкы чигеннән 5 м ераклыкта яки урамның машиналар йөри торган өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

171.15. автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау тукталышлары хужалары-бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территория һәм аның янәшәсендәге территория жир кишәрлегенә тышкы чигеннән 10 м ераклыкта һәм урамның машиналар йөри торган өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта).

Якын-тирә территорияләрнең чикләрен билгеләү яки үзгәртү Куралово авыл жирлеге Советы тарафыннан әлеге Кагыйдәләр белән билгеләнә торган

форматларга туры китереп территорияләрнең тирә-як чикләре схемасын раслау юлы белән башкарыла

IX. Йорт хайваннарын һәм кошларны тоту

172. Йорт хайваннарын һәм кош-кортларны карап тоту өченче затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаска тиеш. Йорт хайваннары һәм кошлар китерелгән зыян өчен аларның хужалары гамәлдәге РФ законнары белән билгеләнгән тәртиптә җаваплы.

173. Йорт хайваннары хужалары үз хайваннарының экскрементларын мөстәкыйль рәвештә җыюны һәм утильләштерүне башкаралар.

174. Авыл җирлегендә яшәүче авыл хужалыгы терлекләрен (сыер, сарык, кәжә, дуңгыз һәм башкалар) һәм кошларны тоту шәхси торак йорт яны участкалары территорияләрендә рөхсәт ителә.

175. Барлык продуктив хайваннар (мөгезле эре терлек, кәжәләр, сарыклар, дуңгызлар, атлар), гражданның яшәү урыны буенча ветеринария учреждениеләрендә ел саен яңадан теркәү юлы белән, биркаланырга һәм теркәлгәргә тиеш.

176. Йорт хайваннарын җирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торган көтү урыннарында хужасы күзәтүе астында яки аның кушуы буенча башка затның күзәтүе астында рөхсәт ителә.

177. Йорт хайваннарын 7.00 сәгатьтән 23.00 сәгәتكә кадәр урамда йөртү рөхсәт ителә. Башка вакытта урамда һәм торак йортларның ишегалларында тынлыкны тәэмин итү өчен хужалар чаралар күрергә тиеш.

178. Этләрне гомуми ишегалларына һәм урамга, өч айга кадәрге этләрдән тыш, кыска бәйдә һәм намордникта гына чыгарып була.

179. Хужалар йорт хайваннарының һәм кошларының ишегалларыны, тротуарларны, урамнарны, паркларны, газоннарны, балалар майданчыкларын скверларны, майданнарны, шулай ук торак йортларның подъездларын пычратуына юл куймаска тиеш. Эт, мәчеләр һәм башка вак хайваннарны урамда йөргәндә, хужасы үз вакытында майданчыкларда чүп контейнерларына ташларга тиешле йорт хайваннарының экскрементларын тулысынча җыюны тәэмин итә торган кирәк-яраклар булдырырга тиеш.

180. Этне бәйдән махсус урыннарда гына ычкындырырга була. Махсус билгеләнгән майданчыклар булмаганда, җирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торган буш урыннарда, һәм башка урыннарда йөрү рөхсәт ителә.

191. Этләрне өйрәтү бары тик яхшы итеп әйләндереп алынган майданнарда яки җирлек территориясеннән читтә генә алып барыла ала.

182. Йорт хайваннарын юл буйлап бары тик тәүлекнең якты вакытында гына куып барырга кирәк, шул ук вакытта аларны юлның уң ягына якына куып барырга кирәк. Йорт хайваннарын грунт юллары һәм сукмаклардан бару мөмкинлеген булганда асфальт түшәлгән юл буенча куып бару тыела.

183. Урамнарда йорт терлекләрен калдырганда, хужалары яшел үсентеләрне бозудан һәм терлек куып баруға киткән чыгымнарны каплай.

184. Йорт кәжәләре йорт яны территориясенә эчендә генә яки көтүлекләрнең хужалары күзәтүе астында гына булырга тиеш.

185. Рөхсәт ителми:

1) хайваннарны балалар майданчыкларына, мәктәпләр, балалар бакчалары территорияләренә, ашханәләргә, сырхауханәләргә, азык-төлек кибетләренә кертергә;

2) йорт хайваннарын урамда, пляжларда йөртү һәм сулыкларда аларны коендыру;

3) тыю язуы булган очракта, учреждениегә хайваннарны кертү;

4) торак пунктлар территориясендә караучысыз хайваннар һәм кошларны чыгару;

5) алкоголь, наркотик яки токсинлы исереклеге торышы булган затларга, яше яки сәламәтлеге аркасында этләрнең хәрәкәтен контрольдә тотма алмаган затларга, урамда йөргөндә агрессив үз-үзен тотышына чик куя алмаган затларга, шулай ук ундүрт яшкә житмәгән затларга, вак күләмле этләрне урамда йөртү очрактарынан тыш, этләрне урамда йөртөргә;

6) балкон, лоджияләрдә, торак йортларның гомуми файдалану урыннарында (чиктәш фатирлар коридорлары, баскычлы читлекләр, чарлактар, подвал һәм башка ярдәмче биналарда) йорт хайваннарын һәм кошларын даими тоту;

7) махсус чаралар (күргәзмәләр һәм башкалар) үткөрү урыннарынан тыш, әлеге урыннардә йорт хайваннарының булуы.

186. Йорт хайваннары һәм кош хужалары бурычлы:

1) хайваннар авыруларын кисәтүне һәм терлекчелек продуктларына ветеринария-санитария мөнәсәбәтләрендә иминлекне тәэмин итә торган хужалык һәм ветеринария чараларын гамәлгә ашырырга, әйләнә-тирә мохитнең терлекчелек калдыклары белән пычрануына юл куймаска, шулай ук ел саен яңадан рәсмиләштерү чорында мәжбүри дөвалау-профилактика чараларын үткөрөргә;

2) хайваннар тору урынына даими контроль ясарга;

3) хайваннар чирләгәндә һәм алар егылган очракта, шулай ук алар үзләрен шикле тотканда кичекмәстән ветеринария учреждениеләре белгечләренә хәбәр итөргә. Алар килеп житкәнче авыру билгеләре булган хайваннарны аерып куерга;

4) терлекләргә карау, диагностика тикшеренүләре, саклау прививкалары һәм дөвалау-профилактик эшкәртү өчен ветеринария белгечләре таләбе буенча бирергә.

187. Үлгән терлекләргә күмү махсус билгеләнгән урында махсуслаштырылган оешма тарафыннан башкарыла.

188. Үз территорияләрендә каравылчы этләргә булган оешмалар бурычлы:

1) этләрне гомуми нигезләрдә теркөргә;

2) этләрне ныклы бөйдә тотарга;

3) килүчеләрнең хайваннар янына килү мөмкинлеген булдырмаска;

4) территориягә кергәндә кисәтү язуы булган очракта, этләрне эштән туктатылган вакыттан алып яхшы киртәле территориядә генә бөйдән ычкындырырга.

189. Жәмәгать урыннарында озата баручылардан башка гына булган күзәтүчесез хайваннар тотылырга тиеш.

190. Күзәтүчесез хайваннарны аулау жирле үзидәрә органнары белән төзелгән килешү буенча махсуслаштырылган предприятие яки башка зат тарафыннан башкарылырга мөмкин.

191. Караучысыз хайваннарны тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру хайваннарга карата гуманлы мөнәсәбәт һәм иҗтимагый эхлак нормаларын үтәү принципларына нигезләнә.

192. Рөхсәт ителми:

1) судның тиешле карарынан башка фатирлардан һәм шәхси йортлар территориясеннән хайваннарны алып чыгарга;

2) кибет, даруханәләр, коммуналь хезмәт күрсәтү предприятиеләре янында этләрне бөйдән ычкындырырга;

3) ветеринария органнары тәкъдименнән башка тоту өчен приманкалар кулланырга.

Х. Кагыйдэләрнең үтөлешен контрольдә тоту

193. Физик һәм юридик затлар, вазыйфаи затлар җирлек территориясен төзекләндерү буенча әлеге Кагыйдэләр белән билгеләнгән таләпләрне үтәүне тәэмин итәләр.

194. Әлеге Кагыйдэләрне бозган өчен административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә (федераль законнарда һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукий актларында каралган нормаларны һәм кагыйдэләрне үз эченә алган, аларны үтәмәгән өчен административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе Кодексы нигезендә җаваплылык билгеләнгән әлеге кагыйдә нигезләмәләрдән тыш) җаваплылык каралган.

195. Төзекләндерү өлкәсендәге закон таләпләрен һәм муниципаль хокукий актларны үтәмәгән яки тиешенчә үтәмәгән өчен җаваплылыкка тарту әлеге таләпләрне үтәүдән һәм җибәрелгән җитешсезлекләренә бетерүдән азат итми.